

Ingenieurswerk mensenwerk

Jaarverslag 2023

- 3 Verslag van de directie
- 9 Verslag Raad van Commissarissen
- 11 Hoofdstuk 1: maatschappelijke waarde als gezamenlijke prioriteit
- 28 Hoofdstuk 2: onze mensen, onze kracht
- 36 Hoofdstuk 3: duurzame bedrijfsvoering
- 47 Hoofdstuk 4: economische waarde

Onze mensen, onze kracht

We hebben altijd een duidelijke missie voor ogen: via projecten positief bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken. Samen met opdrachtgevers en samenwerkingspartners willen we maatschappelijke waarde creëren en bijdragen aan een toekomstbestendige samenleving.

Onze mensen zijn hierin de belangrijkste factor voor succes. Want zij brengen kennis in, delen en vermenigvuldigen deze kennis met opdrachtgevers en partners, werken samen, bouwen aan vertrouwen en maken oplossingen concreet.

Wil jij weten hoe Witteveen+Bos maatschappelijke vraagstukken oplost? In dit jaarverslag 2023 lees je hoe onze talentvolle medewerkers iedere dag weer zorgen voor een betere wereld van morgen.

Een onvoorspelbare en veeleisende wereld

Het jaar 2023 begon in relatieve onzekerheid. De onrustige (geo)politieke situatie en de toenemende complexiteit van de maatschappelijke uitdagingen vergden flexibiliteit bij zowel onze opdrachtgevers als onszelf. Onze uitdaging was om betrouwbaar en stabiel te presteren in een wereld die onvoorspelbaar en veeleisend is.

Onze jaarcijfers laten zien dat we hierin goed zijn geslaagd. In 2023 hebben 1.451 Witteveen+Bos'ers wereldwijd gewerkt aan vraagstukken op het gebied van water, energie, infrastructuur, milieu en bouw. We hebben onze omzet verhoogd tot 177 miljoen euro. Ook hebben we onze winstgevendheid weten te verbeteren, met als resultaat een nettowinst van 18,3 miljoen euro. Parallel hebben we geïnvesteerd in een CO₂-neutrale bedrijfsvoering. Dit heeft geresulteerd in een daling van de CO₂-footprint per medewerker.

Maatschappelijke waarde via onze projecten

Veel van onze opdrachtgevers werden uitgedaagd door wereldwijde vraagstukken zoals het veranderende klimaat (we hadden zowel het natste als het warmste jaar), de verstedelijking en leefbaarheid in steden, het biodiversiteitsvraagstuk, de energie- en watertransitie en op lokaler niveau maatschappelijke opgaven zoals de stikstofproblematiek, de asielcrisis, de vervangings- en renovatieopgave en de woningbouwcrisis. De urgentie voor het aangaan van deze crises en transitie wordt steeds breder gevoeld en we hebben hier veel opdrachtgevers bij kunnen helpen. In meer dan 4.700 projecten verspreid over 43 landen hebben wij het afgelopen jaar waarde toegevoegd voor onze opdrachtgevers en voor de maatschappij met onze ontwerpen, onderzoeken, adviezen en (digitale) diensten.

Zo werken we in België aan de Oosterweelverbinding waarbij het uitgangspunt een groener, gezonder en bereikbaarder Antwerpen is. Het is een project dat de stad zuurstof geeft en tegelijkertijd de economie stimuleert. Daarnaast werkten we in het afgelopen jaar ook veel in en rondom Nederlands enige natuurgebied op de Unesco Werelderfgoedlijst: de

Waddenzee. Hier speelt de ingewikkelde opgave om met behoud van ecologie en biodiversiteit de energietransitie te faciliteren en de bereikbaarheid van de Waddeneilanden in stand te houden. Dat doen we door studies uit te voeren, buiten de gebaande paden te denken en samen te werken. Gezamenlijk staan de Lage Landen aan de vooravond van een watertransitie. Door onder andere klimaatverandering, intensief watergebruik en (micro)verontreinigingen krijgen we steeds vaker te maken met een overvloed of tekort aan water, of met water van onvoldoende kwaliteit. Droge voeten en schoon water zijn geen luxe, maar een noodzaak. Daarom onderzoekt, ontwikkelt, adviseert en bouwt Witteveen+Bos met uiteenlopende opdrachtgevers aan verschillende vraagstukken op het gebied van water. Zo hebben we in 2023 een pilot gedaan met het innovatieve filter DEXSORB, een nieuwe adsorbens om PFAS en medicijnresten uit afvalwater te filteren. Tegelijkertijd werken we in het project Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (KIJK) aan een complexe dijkversterkingsoperatie. De 10 kilometer lange dijk wordt intensief gebruikt als belangrijke verbindingsweg en is grotendeels bebouwd met woningen, bedrijven en monumenten. De dijk beschermt een gebied waarin 200.000 mensen wonen, werken en recreëren. Een uitdagende opgave waar wij samen met projectpartners het ontwerp uitwerken en een aantal aanvullende onderzoeken doen. In Cartagena, Colombia maken we samen met lokale partners conceptuele ontwerpen en concrete projectvoorstellen die een oplossing vormen voor de overstromingen en de afnemende waterkwaliteit. Deze plannen worden uitgewerkt tot een voorlopig ontwerp en aanbestedingsklare projecten. Behalve dat het waterprobleem wordt aangepakt, dienen de verschillende projecten ook als hefboom voor kansen op het gebied van werkgelegenheid, economie, biodiversiteit en gezondheid. Ook zet de verstedelijking wereldwijd gestaag door. Steden zijn de thuishavens voor veel inwoners die daar werken en recreëren. Het zijn ook locaties waar

sociale, economische en milieutechnische vraagstukken samenkomen. Daarmee bieden ze boeiende werkuitdagingen voor onze adviseurs en ingenieurs. Het afgelopen jaar hebben we samen met opdrachtgevers en partners onder andere gewerkt aan een klimaatadaptieve Groenplaats Antwerpen. Een project waar water, groen, publiek domein, bereikbaarheid en verkeerscirculatie zowel boven- als onder de grond samenkomen.

Het leveren van diepgaande kennis en een hoge kwaliteit in complexe integrale projecten is ons fundament. Met het nastreven van topkwaliteit vergroten we onze impact voor opdrachtgevers, collega's en de samenleving. Dat doen we door ambitieus te zijn in de bijdragen die we leveren en door betrouwbaar te zijn in samenwerkingen. En door te kijken wat er slimmer, beter en anders kan, op basis van een breed scala aan expertises, achtergronden en perspectieven. Op deze manier vinden we waardevolle, duurzame en impactvolle oplossingen.

De organisatie - wie we zijn en wat we doen

Witteveen+Bos is een advies- en ingenieursbureau dat oplossingen biedt voor maatschappelijke uitdagingen op het gebied van energie, water, infrastructuur, milieu en bouw. Ruimte maken voor en bieden aan nieuw talent zit in het DNA van Witteveen+Bos. En dat in een cultuur van vertrouwen en ondernemerschap. Op basis van deze elementen uit onze missie zijn vier bedrijfsdoelen geformuleerd waarover we in de volgende hoofdstukken rapporteren.

Witteveen+Bos N.V. is een structuurvennootschap en handelt conform de hiervoor gestelde vereisten. De dagelijkse leiding is in handen van de directie. De Raad van Commissarissen bewaakt de continuïteit van het bedrijf door extern toezicht te houden. We opereren dichtbij onze opdrachtgevers, projecten, samenwerkingspartners en de arbeidsmarkt. Dit doen we vanuit twintig kantoren in tien landen, waaronder negen in Nederland. Voor een overzicht

van de groepsmaatschappijen verwijzen we naar hoofdstuk 3 van dit jaarverslag.

Onze productmarktcombinaties (PMC's) zijn verantwoordelijk voor (nieuwe) opdrachten en ondernemerschap. De PMC's zijn geclusterd binnen vier business lines met de volgende kennisgebieden: Infrastructure and Mobility, Built Environment, Deltas, Coasts and Rivers en Energy, Water and Environment. De business lines en bestuurders worden ondersteund en geadviseerd door de afdelingen Communicatie, Facilitaire zaken, Financiën, Information management and Digital support, Juridische zaken en kwaliteit, ICT en HR. De afdelingen zijn verantwoordelijk voor het soepele verloop van onze cruciale bedrijfsprocessen. Zo ontstaat een netwerk waarin collega's vanuit diverse landen en verschillende disciplines samenwerken. Kennis en ervaring komen wereldwijd samen voor de beste oplossingen.

Onze opdrachtgevers zijn zowel publieke organisaties (rijksoverheid, provincies, gemeenten, waterschappen) als private organisaties (aannemers, architecten- en ingenieursbureaus, energie- en drinkwaterbedrijven, spoor- en havenautoriteiten en industrie). Witteveen+Bos

bedient deze markten vanuit kantoren in Nederland, België, Indonesië, Kazachstan, Letland, Panama, Singapore, Ghana, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Arabische Emiraten.

Het jaar 2023

Het jaar 2023 begon in (relatieve) onzekerheid vanwege de wereldwijd verslechterde marktomstandigheden. Loon- en energiekosten stegen wat bijdroeg aan een hoge inflatie en de krapte op de arbeidsmarkt nam verder toe. Met behulp van verbeterde managementinformatie en veel aandacht voor financieel projectmanagement konden we tijdig bijsturen. Ondanks de diverse (wereldwijde) onzekerheden is 2023 financieel gezien voor Witteveen+Bos een goed jaar geweest. De totale omzet over 2023 bedraagt 177 miljoen euro, waarvan 154,5 miljoen euro aan eigen omzet. Het nettoresultaat over 2023 bedraagt 18,3 miljoen euro, waarmee de nettowinstmarge ten opzichte van de totale én eigen omzet uitkomt op respectievelijk 10,3 % en 11,8 %. Over 2022 bedroeg dit 8,1 % en 9,6 % en de kwaliteit van de omzet is daarmee verbeterd ten opzichte van het voorgaande jaar. Het hogere nettoresultaat in 2023 ten opzichte van 2022 kan onder meer worden verklaard door een hogere declarabiliteit, lagere dotaties aan projectvoorzieningen en vrijval van garantievoorzieningen. Een uitgebreide financiële toelichting is te vinden op pagina 7. Daarnaast speelden marktbevingen zoals het aantrekken van bestaande markten (onder andere de watersector) en ons vermogen om snel te reageren op marktbevingen een belangrijke rol in onze goede jaarcijfers.

Na een aantal jaren van grote (personele) groei hebben we er bewust voor gekozen om in 2023 beperkt te groeien op personeelsgebied. Afgelopen jaar telden we 1.451 Witteveen+Bos'ers ten opzichte van 1.427 medewerkers in 2022. Dit is een lichte groei van 1,7 %. Zeker na een aantal jaren van corona rees de prangende vraag: hoe bewaken we onze cultuur en hoe brengen we deze over naar nieuwe medewerkers. Mede daarom is bewust gekozen voor beperkte groei en nadrukkelijk investeren in het onboarden van de 'neWBies' in onze projecten en bedrijfscultuur. In 2023 steeg ons ziekteverzuim van gemiddeld 4,2 % (2022) naar 4,4 %

(2023) wat helaas in overeenstemming is met de landelijke trend. Dit is voor ons reden om in 2024 verdiepend onderzoek te doen, te starten met een pilot energiemangement en laagdrempelige psychologische ondersteuning te bieden.

Bouwen aan de toekomst door gericht investeren

De steeds complexer wordende en snel veranderende wereld vraagt in onze ogen om wendbaarheid en flexibiliteit van onze mensen en organisatie. Daarom hebben we afgelopen jaar gericht geïnvesteerd in onze mensen (talentontwikkeling), duurzaamheid, digitalisering, het onboarden en inwerken van nieuwe collega's en het versterken van onze positie in een aantal nieuwe markten zoals de energietransitie, de vervangings- en renovatieopgave en het stikstofvraagstuk.

Innovatieve klantgerichte oplossingen

Digitale innovaties jagen veranderingen in de wereld aan die leiden tot nieuwe marktkansen en andere oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. Digitalisering stelt daarnaast nieuwe eisen aan onze bedrijfsvoering en aan onze werkzaamheden in de projecten. Daarom hebben we verder geïnvesteerd in het verbeteren van onze digitale organisatie, inclusief informatieveiligheid en cybersecurity (uitbreiding certificering ISO 27001). Ook hebben we in 2023 ter versterking van onze digitale transitie het bedrijf GriDD Consultancy B.V. overgenomen en ingebed in onze organisatie. Met deze overname zetten we een volgende stap in het verbeteren van de klantinteractie door digitale toepassingen.

Ontwikkeling van onze professionals

Leren is een integraal onderdeel van onze visie. Want een gezonde, diverse en veerkrachtige groep medewerkers die zich snel kan aanpassen is in onze ogen een essentiële basis voor een stabiele toekomst. Daarom stimuleren we Witteveen+Bos'ers om een leven lang te leren zowel op professioneel als persoonlijk vlak om daarmee ook de organisatie als geheel te verbeteren en te laten groeien. Afgelopen jaar hebben we onder de noemer PLUSschool een nieuw Learning Management Systeem in gebruik genomen, waarin de ontwikkeling van de medewerker centraal staat. Alle beschikbare leer mogelijkheden

en leerlijnen zijn zichtbaar en toegankelijk in één gebruiksvriendelijk systeem. De PLUSschool is gebaseerd op onze visie op leren waarin het 'leren van en met elkaar rondom het werk dat we uitvoeren' centraal staat. Daarnaast wordt de PLUSschool ingezet in projecten om samen met partners en opdrachtgevers te kunnen leren. We combineren daarin verschillende vormen van leren zoals training, begeleiding en feedback en leren op de werkplek.

Witteveen+Bos netto klimaatneutraal in 2030

In 2021 hebben we in ons klimaatbeleid vastgelegd dat we streven naar een klimaatneutrale interne bedrijfsvoering in 2030. Dit betekent dat we onze absolute uitstoot maximaal reduceren met deze prioritering: reduceren, verduurzamen en daarna pas compenseren. In 2023 hebben we fors ingezet op klimaatneutrale zakelijke mobiliteit en duurzame inkoop. Met ons mobiliteitsprogramma W+B on the mOve hebben we het gebruik van benzine-auto's gereduceerd. We hebben geïnvesteerd in nieuwe elektrische projectauto's en hebben diverse mobiliteitspilots gelanceerd zoals elektrische deelauto's en 'fiets naar je werk' met elektrische fietsen en speed pedelecs. Daarnaast hebben we op het gebied van duurzame inkoop scherp gekeken naar ons cateringbeleid. Het doel was het minimaliseren van CO₂-uitstoot, met behoud van keuzevrijheid en meer duurzame alternatieven. Naar aanleiding van een onderzoek hebben we kleine aanpassingen kunnen doen met een relatief grote CO₂-winst. Ook hebben we het energiegebruik voor het verwarmen en koelen van ons hoofdkantoor weten te reduceren. Daarnaast hebben de business lines gewerkt aan implementatieplannen om ook onze projecten klimaatneutraal te krijgen in 2040.

Wendbaar anticiperen op marktveranderingen

Aan de marktkant werd onze veerkracht het afgelopen jaar op de proef gesteld. Zo hadden we in Nederland en België te maken met uitstel of stillegging van projecten door de stikstofproblematiek. Dit issue dwong ons tot 'omdenken'. Terwijl bouwprojecten werden uitgesteld nam de vraag naar stikstofberekeningen fors toe. Door snel in te spelen op de veranderende marktomstandigheden wisten we deze ontwikkeling om te zetten in een kans. In de infrastructurele wereld zien we na decennia van nieuwbouw

de nadruk verschuiven naar onderhoud en beheer en de vervanging en renovatie van bestaande kunstwerken en infrastructuur. We investeren inmiddels al een aantal jaren in de vervangings- en renovatieopgave (VenR-opgave) op het gebied van kennisontwikkeling, geavanceerde rekenmethoden en een afgestemde procesaanpak om dit vraagstuk goed op te kunnen pakken. Inmiddels plukken we hier de vruchten van en werken we aan diverse VenR-opgaven. Hetzelfde geldt voor de energietransitie. Het groeiende aandeel van elektriciteit in de energiemix zorgt voor spanning op de elektriciteitsinfrastructuur. Om de dienstverlening betrouwbaar en veilig te houden vraagt dit om herstructurering, uitbreiding en verzwaren van het netwerk en hoogspanningsstations. We hebben ervoor gekozen om ons te richten op warmte, waterstof en hoogspanning in combinatie met strategische samenwerkingsverbanden. Onze PMC-structuur maakt ons wendbaar, waardoor we makkelijk in kunnen spelen op veranderende marktomstandigheden en onze marktkansen kunnen verzilveren.

Uitgebreide financiële toelichting

Sinds 2018 was een teruggang in de declarabele score zichtbaar mede door de snelle personele groei van de organisatie. In 2023 hebben we deze trend weten te doorbreken. Door een bewuste keuze voor beperkte groei en hebben we een hogere declarabele score gerealiseerd dan in voorgaande jaren. Daarnaast droegen focus, rust en een aantrekkelijke markt bij aan een stijging van de declarabele score. Ook zien we een verbetering van de projectbeheersing waardoor adequater op mogelijke risico's ingespeeld kon worden. Als gevolg hiervan zijn de dotaties aan de projectvoorzieningen ten opzichte van vorig jaar afgenomen.

Het saldo van de onderhanden projecten en debiteuren is minder hard gestegen dan de omzet. Dit is terug te zien in de toegenomen liquiditeit per jaareinde. In 2023 is volop aandacht geweest voor het beheersen van het werkkapitaal wat ervoor gezorgd heeft dat deze gedurende het jaar stabiel is geweest. Wel blijft tijdig factureren gedurende het jaar een punt van aandacht.

Door de verbeterde liquiditeitspositie hebben we in 2023 ruimte gezien om, naast de reguliere aflossing van 0,4 miljoen euro, een extra aflossing van 1,5 miljoen euro te doen op onze langlopende schulden. Door het hogere nettoresultaat én deze afname van de langlopende schulden is per jaareinde de solvabiliteitsratio toegenomen van 44,1 % naar 44,7 %. Daarentegen zorgt een toename van de kortlopende schulden en vorderingen ervoor dat de current ratio per jaareinde juist is afgenomen van 1,78 naar 1,69. De waarden van zowel de solvabiliteits- als de current ratio laten desondanks zien dat Witteveen+Bos er vanuit liquiditeitsoogpunt per jaareinde goed voorstaat.

Stabiele winst en daarmee een stabiel dividend en een stabiele koers zijn van belang voor de continuïteit van ons participatiesysteem. Dit stelt Witteveen+Bos op langere termijn in staat om haar groei zelf mede te financieren door emissie van aandelen naast het aantrekken van bancaire krediet. In 2023 deden we een emissie voor een waarde van 1,1 miljoen euro. Het bedrijfsresultaat wordt, na een winstuitkering voor alle medewerkers, in de vorm van dividend aan alle aandeelhouders uitgekeerd. Deze wijze van winstdeling onderstreept een diepe overtuiging: iedereen die het succes van Witteveen+Bos mogelijk heeft gemaakt, deelt mee in het succes. Daarnaast stimuleert het ons om van elk jaar een succes te maken en niet te leunen op prestaties uit het verleden.

In algemene zin is Witteveen+Bos terughoudend in het aangaan van risico's. In projecten streven we naar een redelijke beperking van de aansprakelijkheid jegens onze opdrachtgevers. Monitoring van projecten en contracten door de afdeling Juridische zaken en kwaliteit draagt bij aan naleving van beperking van risico's. Alle nieuwe collega's volgen een e-learningmodule gericht op risicobewustzijn op gebied van integriteit en compliance. In toenemende mate werken we aan digitale oplossingen wat vraagt om uitbreiding van ons risicobeheersingsmodel. In 2023 is Witteveen+Bos gestart met de implementatie van een integraal kwaliteit-, arbo- en veiligheids-, milieu- en informatiebeveiligingsmanagementsysteem (afgekort: QHSEI). Het QHSEI-managementsysteem is een set van afspraken waarmee we duidelijk maken wat er van medewerkers wordt verwacht als

het gaat om het werken in projecten of binnen de afdelingen en hoe we daarover communiceren en rapporteren. Het systeem beschrijft tevens welke procedures we daarbij volgen.

Uit hoofde van onze bedrijfsvoering is (respectievelijk kan) Witteveen+Bos betrokken (worden) bij claims, procedures en onderzoeken, met mogelijke financiële en/of andere gevolgen. Witteveen+Bos verwacht dat mogelijk negatieve financiële ontwikkelingen ultimo 2023 toereikend zijn voorzien.

Om financiële risico's te beheersen, werken wij wereldwijd samen binnen dezelfde projectadministratie en wordt de financiële administratie voor de entiteiten in één geïntegreerd systeem gevoerd. Er wordt continu gewerkt aan het verbeteren van de informatievoorziening, mede door de inzet van visualisatietools waardoor informatie actueel en tijd- en locatieafhankelijk beschikbaar is. Om valutarisico's te beperken, worden contracten zoveel mogelijk in euro of US Dollar afgesloten. Daarnaast worden contracten met onderaannemers zoveel mogelijk in dezelfde valuta afgesloten.

Gezien de verschillende (wereldwijde) onzekerheden blijven we de komende jaren behoedzaam opereren. Voor 2024 houden we de aandacht vast op het behoud van economische waarde op lange termijn, door adaptief te blijven met behoud van productiviteit en kostenbeheersing.

Corporate governance

De directie van Witteveen+Bos bestaat uit Wouter Bijman, Stephan van der Biezen en Eveline Buter. De Raad van Commissarissen bestaat uit Hans van der Ven, Angelique Heckman en Peter Reinders. In de Algemene vergadering van Aandeelhouders in april 2023 is Daniëlle van der Sluijs benoemd als vierde lid van de RvC. In de Algemene vergadering van Aandeelhouders in april 2024 zal Hans van der Ven aftreden en neemt Peter Reinders de voorzittersrol in de RvC over. In dezelfde vergadering wordt een nieuwe commissaris ter benoeming voorgedragen. Met deze samenstelling heeft Witteveen+Bos een evenwichtige bezetting tussen mannen en vrouwen in zowel de directie als de RvC.

Witteveen+Bos streeft ernaar dat de man-vrouwverhouding in de verschillende managementlagen een goede afspiegeling is van haar populatie. In de managementlagen onder de directie was in 2023 de verhouding mannen en vrouwen als volgt: van de vier business line managers is er één vrouw. De verdeling onder de PMC-leiders betreft tweeëndertig mannen en zeven vrouwen en onder de afdelingshoofden was de verhouding vier mannen en drie vrouwen. De streefwaardes zijn daarmee nog niet overal behaald.

Het jaar 2024 en verder

De resultaten over het jaar 2023 positioneerden ons voor een sterke start in 2024. In 2024 houden we de ingezette strategische koers vast in een uitdagende omgeving met voortdurend veranderende omstandigheden. De verwachting is dat de omzet zal stijgen als gevolg van een verdere groei van de organisatie. We streven ernaar om ons gereduceerde werkkapitaal structureel laag te houden. Daarnaast werken we aan een treasury programma dat eraan gaat bijdragen dat de winst- en kasstroom in de diverse entiteiten wereldwijd met elkaar in overeenstemming blijven. Tezamen met de afdelingen zal verder worden gewerkt aan de digitale architectuur van Witteveen+Bos ten behoeve van de projectenorganisatie en integrale bedrijfsinformatievoorziening. Met ingang van 2025 zal Witteveen+Bos ook integraal moeten rapporteren over duurzaamheid in combinatie met het financiële verslag op basis van CSRD-regelgeving. De voorbereidingen die hiervoor nodig zijn, krijgen dan ook een vervolg in 2024. Met deze inzet staan we goed gesteld om samen met onze opdrachtgevers en partners de belangrijke maatschappelijke uitdagingen wereldwijd aan te pakken. Daar kijken we met al onze Witteveen+Bos-collega's erg naar uit.

Deventer, 18 maart 2024

Directie van Witteveen+Bos N.V.

Wouter Bijman
Stephan van der Biezen
Eveline Buter

‘Business as usual’

Met dit verslag geeft de Raad van Commissarissen (RvC) van Witteveen+Bos N.V. de stakeholders van Witteveen+Bos graag inzicht in de wijze waarop wij onze toezichthoudende taak in 2023 hebben ingevuld. Na verwerking van de coronacrisis en de oorlog in de Oekraïne, keerde de rust op de wereld nog niet terug in 2023. De kloof tussen het Westen en Rusland is verder verdiept, het gewelddadige conflict tussen Israël en Hamas lijkt voorlopig onoplosbaar, de grote landen in de wereld, China, Rusland, Amerika en India worden steeds autocratischer bestuurd, met op termijn gevolgen voor de wereldvrijhandel, en ons eigen land kent een politieke versplintering die haaks staat op de noodzaak om de vele uitdagingen met overtuiging gezamenlijk aan te kunnen pakken.

Binnen deze context mag Witteveen+Bos blij zijn met een jaar van ‘business as usual’. We konden alle vergaderingen met de directie weer fysiek bij elkaar komen, wat een inhoudelijke discussie over soms lastige onderwerpen zeer ten goede kwam. Het jaar 2023 is qua resultaten goed afgesloten, waar we dankbaar voor zijn! Daar zag het net als in 2022 in het begin van het jaar 2023 nog niet naar uit. Een belangrijk thema van gesprek met de directie was in 2023 dan ook waarom opnieuw de D-score achterbleef bij de begroting en wat voor structurele maatregelen er genomen zouden kunnen worden om dit beter in de grip te krijgen. Evenals de grilligheid van de liquiditeitsontwikkeling, en hoe de directie meer grip zou kunnen krijgen op de facturatie voor een betere voorspelling en stabielere ontwikkeling daarvan. Daarbij zijn ook de gevolgen voor het gewenste weerstandsvermogen of de hoogte van de dividenduitkeringen aan de orde gekomen.

We hebben uitgebreid met de directie gesproken over de marktontwikkelingen, binnen Nederland, denk bijvoorbeeld aan het stikstofdossier, en ook internationaal. Waar zitten op basis van onze expertise, kennisontwikkeling en wijze van opereren groeimogelijkheden voor Witteveen+Bos, wat voor aanpassingen zijn er nodig in onze internationale strategie om ons op een voor ons passende wijze internationaal te kunnen blijven ontwikkelen. De belangrijke discussies daarover lopen in het huidige jaar 2024 vol door. Bijzondere aandacht is in 2023 uitgegaan naar onze aanzienlijke activiteiten in België. We hebben kennisgemaakt met de nieuwe managing director en konden constateren dat

het intensieve verbeteringstraject dat al in 2022 is ingezet, inmiddels de gewenste resultaten begint te laten zien. Wij hebben goede hoop dat deze trend zich zal doorzetten.

Verdere digitalisering, zowel als verkoopproduct, maar ook intern, is essentieel voor de ontwikkeling van Witteveen+Bos. Daarom hebben we GriDD Consultancy B.V. overgenomen, en ons hiermee op de digitaliseringsmarkt extern versterkt. Een goede integratie in de Witteveen+Bos-organisatie is belangrijk en we hebben hiervoor veel aandacht gevraagd van de organisatie. De cultuurverschillen en de focus op het integratieproces zijn ook uitgebreid aan de orde gekomen tijdens een verdiepend gesprek met de directie over de visie op overnames in het algemeen.

Het komende jaar zal volop aandacht uitgaan naar de ontwikkeling van digitale producten en de integratie daarvan in onze dienstverlening. De digitalisering van processen binnen Witteveen+Bos is continu vereist om een voorloperspositie te verkrijgen en aantrekkelijk te zijn voor nieuw talent.

Het ziekteverzuim heeft zich maar matig hersteld na de pandemie. Niet alleen bij ons trouwens, het is een maatschappelijke trend. De hybride werkvormen, deels thuis en digitaal, deels op kantoor, in combinatie met het ziekteverzuim, is een belangrijk punt van aandacht geweest voor de RvC in haar overleg met de directie. Wij zijn dan ook verheugd dat de directie hier voor 2024 een centraal punt van heeft gemaakt, inclusief een analyse wat het nieuwe werken betekent voor de huisvesting van Witteveen+Bos.

De aanhoudende krapte op de arbeidsmarkt, zeker ook op de markt voor ingenieurs, is een bron van zorg voor de RvC. Wel denken wij dat Witteveen+Bos goed gesteld staat in deze concurrentieslag: met onze focus op duurzaamheid, ethiek, balans werk-privé en individueel ondernemerschap sluiten wij goed aan bij de wensen, behoeftes en ideeën van de aankomende generatie. We hebben ook in 2023 weer een inhoudelijk en open gesprek gehad met de OR. Naast gesprekken over ziekteverzuim en sociale veiligheid hebben wij ook uitgebreid van gedachten gewisseld over de mogelijkheden om het participatiesysteem te verruimen.

Het ligt binnen de taakstelling van de RvC toe te zien op compliance en risicomanagement. Met name risicomanagement is uitgebreid in het overleg met de RvC aan de orde gekomen. Het doet goed te constateren dat zich op gebied van compliance geen bijzondere issues hebben voorgedaan en dat de trainingen gericht op (on)gewenste omgangsvormen goed ontvangen zijn in de organisatie.

In 2023 heeft de RvC versterking gekregen in de persoon van Daniëlle van der Sluijs. Een uitbreiding van de RvC naar vier leden is in lijn met de groei van de organisatie. Tijdens de AVA van 2024 zal Hans van der Ven aftreden, aangezien zijn termijn erop zit en hij niet meer herbenoemd kan worden. Peter Reinders zal de rol van voorzitter van hem overnemen, waarmee continuïteit gegarandeerd is. Om de komende vacature binnen de RvC op te kunnen vullen is een wervingstraject gestart en wij verwachten in april 2024 een nieuwe kandidaat te kunnen voordragen aan de AVA ter benoeming.

Op basis van de gemaakte analyses staan wij achter het winstbestemmingsvoorstel van de directie. Er is overleg met de accountant geweest en mede op basis daarvan kunnen wij de Algemene vergadering voorstellen de jaarrekening vast te stellen en de directie décharge te verlenen voor het door hen gevoerde bestuur en beleid, en de RvC voor de door haar uitgevoerde toezichthoudende taak. Met het oog op het komende jaar, zullen wij als RvC ons onveranderd richten op de productiviteit en de resultaten. Al zijn de resultaten goed, daar valt nog wel een slag te maken.

2024 is ook een belangrijk jaar op gebied van wijzigingen in de verslaglegging rondom verduurzaming, die vanuit de regelgeving op ons af komen. Wij denken dat dit voor Witteveen+Bos een grote kans is, gezien de aandacht die we hier al jaren voor hebben.

Graag denken wij in 2024 met de directie, en de aandeelhouders, verder na over de wijze waarop de organisatie effectief aangestuurd kan blijven worden in de steeds complexer wordende maatschappij, om aan de groei van de organisatie, de internationalisering, de digitalisering en gewenste resultaatsverbetering recht te doen.

2024 is voor Witteveen+Bos begonnen met een goed gevulde orderportefeuille waaronder heel veel prachtige, aansprekende projecten. Laten we hopen dat de nationale en internationale context, die we niet kunnen beïnvloeden, in de loop van het jaar weer wat tot rust komt, met vooruitgang naar vrede in de oorlogsgebieden en een stabiele regering dicht bij huis.

Onze dank gaat uit naar de directie van Witteveen+Bos. De directie blijft onveranderd zoeken naar kansen en uitdagingen en de mogelijkheden die de marktontwikkelingen bieden, zoals de energietransitie. Dit maakt dat de continuïteit van de onderneming niet in gevaar komt. Een bijzondere dank gaat uit naar alle medewerkers, die met hun inzet en competenties hun bijdrage hebben geleverd aan het resultaat van Witteveen+Bos over 2023 en ervoor hebben gezorgd dat het jaar weer mooi afgesloten is! Ook danken wij onze klanten voor het door hen in Witteveen+Bos gestelde vertrouwen.

Wij kijken uit naar een energiek en slagvaardig 2024 voor Witteveen+Bos en haar medewerkers en zien het jaar met vertrouwen tegemoet.

Deventer, 18 maart 2024

Raad van Commissarissen

Hans van der Ven (voorzitter)

Angelique Heckman

Peter Reinders

Daniëlle van der Sluijs

An aerial photograph of a wide canal in a rural landscape. The canal runs from the foreground towards the horizon. On the left bank, there is a line of wooden posts or pilings extending into the water. A blue and white boat is visible in the canal. The right bank is a flat, green field with a farm building in the distance. The sky is clear and blue.

Hoofdstuk 1

Maatschappelijke waarde als gezamenlijke prioriteit

Bijdragen aan grote maatschappelijke vraagstukken

Vanuit onze kernwaarden hebben we ons gecommitteerd aan een duidelijke missie: via onze projecten positief bijdragen aan belangrijke actuele maatschappelijke vraagstukken. Samen met onze opdrachtgevers en samenwerkingspartners willen we maatschappelijke en economische waarde toevoegen en een toekomstbestendige samenleving creëren.

Steeds vaker werken we aan complexe(re) opgaven. Denk aan het veranderende klimaat, de wereldwijde verstedelijking, de sterk afnemende biodiversiteit of de energie- en watertransitie en op lokaler niveau maatschappelijke opgaven zoals: de stikstofproblematiek,

het asielvraagstuk, de vervangings- en renovatieopgave en de uitdagingen op het gebied van woningbouw. Deze vraagstukken kennen veel stakeholders. Dit vraagt om samenwerking tussen publieke en private partijen, grondige analyse en dito onderzoek en realisatiekracht.

In 2023 hebben we verspreid over 43 landen in meer dan 4.700 projecten waarde toegevoegd voor opdrachtgevers en maatschappij met ontwerpen, onderzoeken, adviezen en (digitale) diensten. We brengen hiervoor onze expertises, organisatiekracht, kennis en ervaring, data en techniek samen om tot concrete, duurzame en integrale oplossingen te komen. Binnen deze vraagstukken zijn we actief in de gehele keten; van beleid, planproces en ontwerp tot contractvoorbereiding en uitvoeringsbegeleiding.

We streven naar het leveren van topkwaliteit. Bij alles wat we doen stimuleren we de beweging naar een meer klimaatneutrale, natuurinclusieve en circulaire economie.

Witteveen+Bos streeft naar duurzame langlopende relaties met onze opdrachtgevers, partners en kennisinstellingen. Onze overtuiging is dat kennis zich vermenigvuldigt in de samenwerking. Zeker in de wisselwerking met onze opdrachtgevers, partners en collega's komen ingenieuze oplossingen tot leven. Ambitueus zijn in de bijdragen die we leveren, koppelen we aan betrouwbaar zijn in samenwerkingen. Dit is volgens ons de weg naar waardevolle, duurzame en impactvolle oplossingen. Waarbij het tonen van realisatiekracht van essentieel belang is. Zeker nu vraagstukken toenemend integraler en verstrekkender zijn.

ONZE PROJECTEN

Aantal projecten waaraan is gewerkt	2023	2022
> 4.700	> 4.700	> 4.700
Aantal landen waar deze projecten zich bevinden	43	50
Aantal afgeronde projecten	2.430	2.458

+ Datamanagement: wind op zee ecologisch programma

Sinds 2016 wordt gestructureerd onderzoek gedaan naar ecologische effecten van windparken op zee. Met dit doel is het programma 'Wind op zee ecologisch programma' (Wozep) opgestart in opdracht van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Wozep richt zich op onderzoek naar de belangrijkste kennisleemtes rond de ecologische impact van windparken op zee. Witteveen+Bos is in opdracht van Rijkswaterstaat sinds 2019 verantwoordelijk voor het datamanagement binnen Wozep. Om voorafgaand aan de vergunningverlening (onderdeel van het kavelbesluit) van een windpark de ecologische effecten in te kunnen schatten is veel informatie nodig. Wozep voorziet hierin met onder meer haalbaarheidsstudies, internationale inventarisaties van data en kennis, modelontwikkeling en onderzoek met veldobservaties. Deze kennis is waardevol voor het ontwerptraject en de besluitvorming rondom windparken. Het doel van het datamanagement binnen Wozep is het realiseren en borgen van een gestandaardiseerde opslag van alle ingewonnen data binnen het programma. Dit moet zorgen voor transparantie van de beschikbare data en hergebruik van data en modellen stimuleren.

+ Verkenning Veilige Vecht: waterveiligheid via systeemmaatregelen

De Vechtdijken tussen Dalfsen en Zwolle voldoen niet meer aan de wettelijke normen om overstromingen te voorkomen. Samen met en in opdracht van Waterschap Drents Overijsselse Delta heeft Witteveen+Bos met Royal HaskoningDHV en Land-iD een integrale variantenanalyse uitgevoerd binnen het project Veilige Vecht. Doel: de beste manier bepalen om de waterveiligheid in dit deel van Overijssel te herstellen. Het project maakt deel uit van het landelijke Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP), dat zorgt dat alle Nederlandse dijken uiterlijk in 2050 weer aan de wettelijke normen voldoen. Elementair voor deze opgave is dat het stroomgebied van de Overijsselse Vecht voor ongeveer 60 % in Nederland ligt; de rivier komt in de buurt van Gramsbergen in Nederland binnen en mondt bij Zwolle uit in het Zwarte Water. Daarnaast voeren ook de Dinkel en Regge hun water af naar de Overijsselse Vecht. Dit feit maakt dat watersysteemmaatregelen relatief veel invloed hebben op het beperken van een hoogwatergolf.

+ Water stewardship: duurzaam waterbeheer in de praktijk

Actie is vereist om te waarborgen dat zoet water beschikbaar blijft voor huidige en toekomstige generaties. Verantwoordelijk beheer van waterbronnen komt samen in Water stewardship-programma's. Witteveen+Bos werkt binnen deze programma's samen met bedrijven en overheden al jaren aan concrete oplossingen. 'Water stewardship staat voor proactieve en integrale acties om de beschikbaarheid en kwaliteit van water te behouden en te verbeteren voor mens en milieu. Het gaat ook over begrijpen en zien in bredere context', vertelt Heleen de Fooij, projectleider strategische waterstudies. 'Zoals de impact van watergebruik en waterschaarste op lokale gemeenschappen, biodiversiteit en klimaatverandering.'

Verantwoordelijkheid nemen

Als advies- en ingenieursbureau willen we onze verantwoordelijkheid nemen op het gebied van duurzaamheid en maatschappelijke impact. Naast verantwoordelijkheid nemen in onze bedrijfsvoering, kunnen we een grotere maatschappelijke waarde creëren via onze projecten samen met onze opdrachtgevers en partners.

Om te identificeren op welke thema's we de meeste waarde kunnen toevoegen wordt vierjaarlijks een materialiteitsanalyse met onze stakeholders uitgevoerd. De laatste uitgebreide analyse vond plaats in 2020, waarbij in 2022 een actualisatie heeft plaatsgevonden met input van onze eigen medewerkers. Een gedeelde uitkomst van zowel externe stakeholders als interne stakeholders is dat Witteveen+Bos een bovengemiddeld goede bijdrage levert op de thema's infrastructuur, sociale gelijkheid, en water en sanitatie. Aanvullend hebben collega's aangegeven het belangrijk te vinden dat Witteveen+Bos zich de komende jaren extra richt op de thema's energie, circulariteit, klimaat en biodiversiteit. Dit zijn bij uitstek de materiële thema's waar Witteveen+Bos meer verschil kan maken. Op deze onderwerpen en werkterreinen ontwikkelden we de afgelopen jaren een strategie met langetermijndoelen. Deze is vastgelegd in beleid.

Klimaat en biodiversiteit

In 2022 hebben we onze klimaatambities vastgesteld.

Ons klimaatbeleid bestaat uit drie pijlers:

1. Het verduurzamen van specifieke markten en projecten. Onze focus ligt op projecten die een directe bijdrage leveren aan de klimaatopgave (onder andere energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit). We willen onze werkzaamheden voor de fossiele sector beperken;
2. Het verduurzamen van onze ontwerpen. Onze doelen:
 - uiterlijk in 2030 dragen we met onze adviezen en ontwerpen maximaal bij aan een verbetering van de biodiversiteit;

- uiterlijk in 2040 zijn onze adviezen en ontwerpen klimaatneutraal;
3. Het verduurzamen van onze eigen bedrijfsvoering: in 2030 is onze interne bedrijfsvoering klimaatneutraal. Hierover vind je meer in hoofdstuk 3.

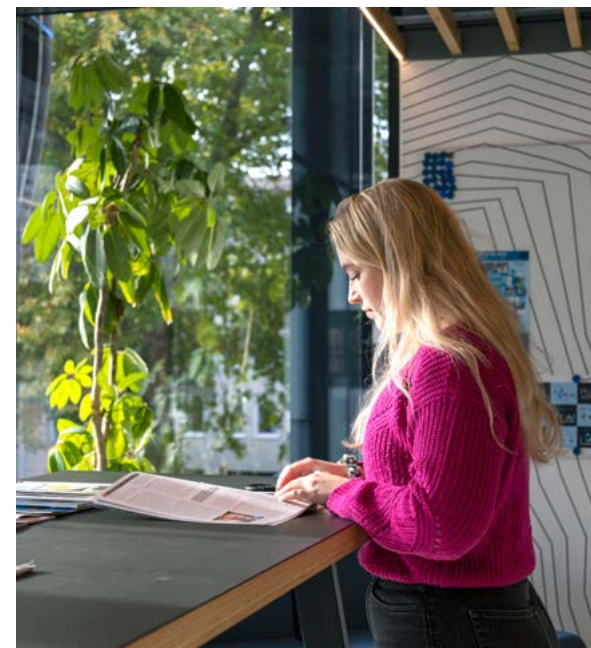
Meerjarenprogramma klimaat en biodiversiteit

Om de ambities uit ons klimaatbeleid te kunnen verwezenlijken, hebben we in 2023 belangrijke stappen gezet bij de implementatie van ons klimaatbeleid. Zo hebben we het meerjarenprogramma 'klimaat en biodiversiteit' geïntroduceerd met richtinggevende roadmaps voor de onderdelen biodiversiteit en klimaat (pijler 2).

Kern van het programma is dat de daadwerkelijke realisatie van onze klimaatambities plaatsvinden in onze business lines en PMC's. Dáár waar we projecten doen met opdrachtgevers en partners. Het programma is daarom ingericht op het ondersteunen, stimuleren en ontwikkelen van onze PMC's en business lines.

In dit kader hebben alle business lines en een aantal PMC's business implementatieplannen opgesteld. De plannen benoemen de top-5 van kansen voor zowel het verhogen van biodiversiteit in projecten, als het verminderen van de totale footprint en CO₂-uitstoot van het projectenportfolio. In deze plannen wordt zowel gekeken naar wat wij zelf kunnen toepassen in onze ontwerpen, als wat op dit vlak nodig is in de keten.

Om deze analyse te kunnen maken, is onder meer een tool beschikbaar gesteld voor zwaartepuntanalyses op PMC-niveau. De PMC's krijgen zo eenvoudiger zicht op welke activiteiten en aspecten milieu-impact veroorzaken, maar bovenal handelingsperspectief.

Hoofdstuk 1. Maatschappelijke waarde als gezamenlijke prioriteit

Het vergroten van biodiversiteit zien we ook als een ontwerpogave. We brengen dit thema actief onder de aandacht van onze opdrachtgevers. In 2023 hebben we onze methode van **integraal ontwerpen** en het duurzame ontwerpprincipie **building with nature** verder geïntegreerd en geconcretiseerd. Door deze stap wordt het stimuleren van biodiversiteit op een logische en gestructureerde manier in het ontwerpproces meegenomen.

Centraal in onze ontwerpmethodiek staat de landschapsecologische systeemanalyse (LESA). Deze garandeert dat natuurmaatregelen passen bij het 'DNA' van de projectlocatie. Met de LESA brengen we in kaart hoe het ecosysteem van de projectlocatie functioneert. Een tweede belangrijke tool is de ecologische ontwerpprincipes, verwoord in de TRIAS Ecologica.

TRIAS Ecologica

1. De natuur volledig zijn gang laten gaan met behoud van waardevolle natuur en landschapselementen.
2. De natuur staat centraal en 'mensfuncties' worden later ingepast in het natuurontwerp.

3. De mens staat centraal en natuurfuncties worden zoveel mogelijk toegevoegd aan het ontwerp. Als je iets doet, doe het dan met minimale impact op natuur.

SROI

Ons Social Return On Investment (SROI) beleid is erop gericht sociale impact te hebben op de samenleving door te investeren in het leveren van een bijdrage aan werkgelegenheid voor mensen met een (grotere) afstand tot de arbeidsmarkt. Het is gebaseerd op een viertal pijlers: 'werk', 'onderwijs', 'maatschappelijke en sociale activiteiten' en 'inkoop' in Nederland.

Binnen de pijler 'werk' is het voor een advies- en ingenieursbureau een uitdaging om invulling te geven aan SROI-beleid. Opdrachtgevers stellen eisen waarbij kandidaten specifiek op het betreffende project moeten worden ingezet, ofwel uit de specifieke gemeente afkomstig moeten zijn. Een andere barrière is dat ons werk doorgaans om specifieke vakkennis vraagt. Door samen met opdrachtgevers af te stemmen waar kansen voor de invulling van SROI liggen, zijn we er in 2023 in geslaagd voor de gemeenten Amsterdam, Haarlem, Zandvoort, Rotterdam en Den Bosch zeven medewerkers een kans te bieden. Daarnaast hebben we binnen de pijler 'onderwijs' onder meer in Amsterdam-Zuidoost bij een buurthuis en bij een basis- en middelbare school met een groep enthousiaste en gedreven collega's invulling gegeven aan bijlessen, huiswerkbegeleiding en het Technasium. In Kortenhoef hebben collega's een **gastles** verzorgd voor groep 5-leerlingen van een basisschool over waterbeheer en in Deventer hebben middelbare scholieren in het kader van het Ecolyceum (Etty Hillesum) gewerkt aan waterkwaliteit.

+ HOV4 verbindt toplocaties in regio Eindhoven

De regio Eindhoven groeit en de werkgelegenheid neemt toe. Daarom willen provincie Noord-Brabant en de gemeenten Eindhoven en Veldhoven belangrijke woon- en werklocaties beter bereikbaar maken. Witteveen+Bos voert de verkenningsfase uit voor een vierde route met hoogwaardig openbaar vervoer in de regio. De route verbindt het station Eindhoven Centraal met bedrijventerrein Veldhoven De Run, waar onder meer het Máxima Medisch Centrum en ASML gevestigd zijn. Zo wordt vervoer in de regio sneller, betrouwbaarder en duurzamer. De ov-verbinding heeft minder haltes, emissieloze voertuigen en een groenere inrichting van de directe omgeving. Daardoor profiteert de omgeving van het tracé mee, zoals de woningbouwprojecten die er gepland staan. In plaats van toenemend autoverkeer moet HOV4 een goed alternatief bieden voor de bereikbaarheid van het station, het centrum van Eindhoven en het bedrijventerrein. Zo heeft het project positieve gevolgen voor de leefbaarheid, veiligheid en luchtkwaliteit in het gebied.

+ Zoutdam bij Zeesluis IJmuiden

De nieuwe Zeesluis bij IJmuiden is de grootste sluis ter wereld. Een grotere sluis kan uiteraard grotere schepen schutten, maar heeft ook een nadeel. Bij elke schutting komt er veel meer zout water het Noordzeekanaal op, door uitwisseling van zeewater en kanaalwater. Te veel zout water heeft negatieve invloeden op de ecologie van het kanaal, het drinkwater, de natuur en land- en tuinbouw. Om dit te voorkomen is er een maatregel nodig. Het zoute water wordt straks door middel van 'selectieve onttrekking' terug naar zee gesluisd. Dat gebeurt door middel van een zoutdam in het Binnenspuikanaal. Er wordt een verdieping in het kanaal gerealiseerd. Omdat zout water zwaarder is dan zoet water, stroomt het zoute water naar dat diepste punt. In de kuil worden pijlers geplaatst met daartussen schotten. Hierdoor ontstaat een 'brievenbus' op bodemniveau van het kanaal. Als het gemaal in werking treedt, wordt hierdoor meer zout water uitgeslagen bij hetzelfde maaldebiet. De zoutdam zorgt er dus voor dat de zoutlast vermindert. Witteveen+Bos heeft in opdracht van aannemer Van Hattum en Blankevoort de voorbereidingen van het realisatiecontract gedaan en begeleidt momenteel het D&C-contract.

+ Ondersteuning bij opvangcrisis op basis van feiten, kennis én gedrevenheid

Vanuit diverse brandhaarden in de wereld zijn mensen op de vlucht. Ook in Nederland leidt dit tot een toegenomen vluchtelingenstroom. Om deze mensen op te kunnen vangen, zijn voldoende opvanglocaties nodig. Witteveen+Bos ondersteunt het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) met een breed palet aan adviesdiensten bij het realiseren van die opvanglocaties. Vrijwel zonder uitzondering opdrachten met een grote tijdsdruk die bovendien onder het vergrootglas van politiek en maatschappij liggen. Witteveen+Bos is al langere tijd werkzaam voor het COA. Dit gebeurt binnen een raamcontract, waardoor spoedopdrachten vaak snel kunnen worden opgepakt. In 2023 zijn zo'n 200 opdrachten uitgevoerd, waaronder vergunningaanvragen, ruimtelijke ordeningsprocedures, milieu- en omgevingsonderzoeken en gebouwadvisering. Een deel van de opdrachten beslaat het herontwikkelen van bestaande locaties, maar het overgrote deel spitst zich toe op advisering en ondersteuning rond (mogelijke) nieuwe opvanglocaties.

+ E-MERGE-partners 'ontstoppen' 110 kV-net in Overijssel

Het elektriciteitsnetwerk moet worden uitgebreid en verzaard door een sterk toenemende vraag, onder andere door de inzet van warmtepompen, elektrische mobiliteit en een grotere vraag door de industrie. Ook het transport van duurzaam opgewekte energie (zon en wind) zal een grotere netcapaciteit vragen. In dit kader ontwerpen Witteveen+Bos en Bilfinger Tebodin, partners in het E-MERGE-consortium, voor TenneT TSO de harde aftakking Almelo-Noord. De harde aftakking creëert een grotere transportcapaciteit op het bestaande 110 kV-transportnet en voorkomt dat het net verstopt kan raken doordat een deel van de elektriciteit van het parallelle 380 kV-netwerk 'doorlekt', ook wel bekend als sluipstroom. Volgens projectleider Erwin Visser vereist een project als de harde aftakking Almelo-Noord een digitale manier van werken. 'Opdrachtgevers als TenneT willen dat hun programma van eisen aantoonbaar in 3D-ontwerpen tot uiting komt, zoals in een accountantsverslag. Deze werkwijze werkt het beste in een digitale omgeving, waarbij een ontwerp in realtime wordt bijgewerkt en toegankelijk is voor alle stakeholders.'

+ Duurzaam medicijnresten verwijderen uit afvalwater

Het medicijngebruik in Nederland neemt toe, waarbij steeds meer medicijnresten in het oppervlaktewater terechtkomen. Deze hebben een negatieve impact op waterflora en -fauna en uiteindelijk op de productie van drinkwater. Waterschappen staan voor de uitdaging om deze resten zoveel mogelijk en op een duurzame, energie-efficiënte manier te verwijderen. In een pilot op awzi Lelystad hebben we een duurzaam alternatief, DEXSORB, onderzocht. Deze adsorbent, geproduceerd op basis van maïs, heeft door het hoge selectieve karakter een veelbelovende verwijderingscapaciteit voor medicijnresten en PFAS. Een groot voordeel is dat de adsorbent chemisch kan worden geregenereerd onder lage temperaturen. Daarmee biedt de processtof voordelen op gebied van duurzaamheid vergeleken met gangbare adsorbents die zijn gebaseerd op fossiele grondstoffen of andere methoden zoals behandeling met ozon. 'Onze meerwaarde in deze pilot is dat we onze (proces-technologische) kennis inzetten om nieuwe technologieën en processtappen in te passen in full-scale afvalwaterzuiveringsinstallaties', aldus Tiza Spit, proces-technoloog bij Witteveen+Bos. 'Omdat we niet gebonden zijn aan bepaalde technologieën kunnen we hierover een onafhankelijk advies geven. Uiteindelijk kunnen waterschappen op basis van harde data beslissen op welke manier zij de kwaliteit van hun effluent binnen de gestelde normen houden.'

+ KIKJ: dijkversterking Hollandsche IJssel

Voor de veiligheid van ruim 200.000 bewoners in de Krimpenerwaard wordt de dijk van de Hollandsche IJssel versterkt en verhoogd. Voor project Krachtige IJsseldijken Krimpenerwaard (KIKJ) zijn de projectpartners momenteel aan de slag met de eerste uitvoeringsontwerpen. In het dijkversterkingsproject wordt 10 kilometer IJsseldijk tussen Krimpen aan den IJssel en Gouderak versterkt. De kennis van de ingenieursbureaus, de aannemerscombinatie en het hoogheemraadschap is al vroeg in de planuitwerkingsfase samengebracht. Dat is omdat het gaat om een complexe dijkversterkingsopgave, met technische en financiële uitdagingen. KIKJ heeft als doel om de kans op wateroverlast zo klein mogelijk te maken zodat men er veilig kan blijven wonen, werken en recreëren. Witteveen+Bos en Royal HaskoningDHV zijn, in opdracht van de aannemerscombinatie Boskalis en Van Hattum en Blankevoort, betrokken bij de planuitwerking- en uitvoeringsfase. Het project wordt uitgevoerd voor het Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard en maakt deel uit van het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP).

+ Duurzame ambities realiseren bij renovatie Noordtunnel

De komende jaren renoveert Rijkswaterstaat zeven tunnels binnen het Project Tunnelrenovaties Zuid-Holland (PTZ). De Noordtunnel is een van de tunnels die aan een grote onderhoudsbeurt toe is. Sinds 1992 is deze tunnel onderdeel van snelweg A15 tussen Alblasterdam en Hendrik-Ido-Ambacht. De renovatie start na 2025, waarbij de technische installaties worden vervangen en onderhoud aan het beton wordt uitgevoerd. Daardoor is de tunnel straks weer klaar voor de toekomst. TEC, de samenwerking tussen Witteveen+Bos en Royal HaskoningDHV, is in de contractvoorbereidingsfase betrokken en voerde een energiescan uit. Het huidige en in de toekomst noodzakelijke energieverbruik van de tunnel is onderzocht en er is geanalyseerd hoe zo efficiënt mogelijk met energie kan worden omgegaan. De ambitie van PTZ is om voorop te lopen in verduurzaming binnen de vervangings- en renovatieopgave.

Samenwerking als kern

De werkvelden en bedrijfsprocessen van zowel onze opdrachtgevers, partners als onszelf komen steeds meer in het teken te staan van wereldwijde transitie. Projecten worden complexer in de wisselwerking tussen techniek, organisatie en publieke omgeving. Multidisciplinaire samenwerking wordt hierdoor nog belangrijker. Wij hebben de overtuiging dat kennis zich vermenigvuldigt in de samenwerking. Daar komen ingenieuze oplossingen tot leven. Daarom hebben we een methode ontwikkeld met drie bouwstenen, voor het zorgvuldig aangaan en vormgeven van samenwerkingen en hebben we een platform gecreëerd voor kennis- en ervaringsuitwisseling. Zo werken we met elkaar aan een relevant en actueel instrument, dat onze kennis en samenwerkingsvaardigheden (verder) vergroot.

Hiernaast een selectie uit onze samenwerkingen in 2023 op het gebied van innovatie, digitalisering in projecten en in partnerschappen en consortia in al onze business lines.

Veiligheid

De bouw is één van de sectoren waar de meeste bedrijfsongevallen plaatsvinden. Als adviseurs en ingenieurs kunnen wij de bouwsector veiliger maken: door rekening te houden met veiligheid in het ontwerp, tijdens de bouwfase en bij toezicht en directie. Witteveen+Bos heeft dan ook de Governance Code Veiligheid in de Bouw ondertekend en neemt deel in de kopgroep van de code, waarbij veiligheidsbewustzijn als verplichting wordt opgenomen in aanbestedingen en contracten. Conform deze code verankeren we de acties waaraan we ons hebben gecommitteerd in de organisatie. De komende jaren dragen we bij aan de ambitie van deze code: structurele verbetering van de veiligheid in de bouw. Sinds 2017 is Witteveen+Bos gecertificeerd volgens de Veiligheidsladder. Afgelopen jaar hebben we **trede 4** (van 5) behaald.

De digitale ingenieur

Digitale innovaties jagen veranderingen in de wereld aan die leiden tot nieuwe marktkansen en andere oplossingen voor maatschappelijke vraagstukken. We zijn ervan overtuigd dat we door menselijk vernuft te combineren met technologie betere oplossingen kunnen ontwikkelen en de kwaliteit van de dienstverlening kunnen verhogen. Mensen en technologie gaan hand in hand. Afgelopen jaar hebben we diverse digitale producten ter ondersteuning van onze dienstverlening gelanceerd en doorontwikkeld. Zo hebben we onder andere de Vergunningentool gelanceerd en de LoopMonitor en FietsMonitor doorontwikkeld. Een uitgebreid overzicht van onze digitale diensten is te vinden op digitalsolutions.witteveenbos.com. Ter versterking van onze digitale transitie hebben we het bedrijf GriDD Consultancy B.V. overgenomen en ingebed in onze organisatie. Met deze overname zetten we een volgende stap in het verbeteren van de klantinteractie, door digitale toepassingen. In onze podcastserie 'De Digitale Ingenieur' slaan we een brug tussen ons werk als ingenieur en de digitale wereld. De serie is onder andere te vinden op [Spotify](https://open.spotify.com/show/1234567890).

Samenwerkingen op het gebied van innovatie (en onderzoek)

- Duurzame taludtrappen: op maat geprint
- Koraalgroei door 3D-printen
- Out of the box: kunstenaars betrekken in projecten
- Innovatieprogramma 'Toekomstbestendige infrastructuur'
- Consortium geselecteerd voor opschalen Nederlandse snellaadinfrastructuur
- Kennissessie Energietransitie: Cultuurlandschappen van de 21^e eeuw met Wageningen University & Research
- Hergebruik van assets: hoe vlieg je dit aan?

Op het gebied van digitalisering

- Kostencomputatietool voor haalbaarheid warmtenetten

In projecten

- Instandhoudingsadviezen bruggen en sluizen Amsterdam
- Natuurinclusief ontwerp voor Evides
- Monitoringsysteem Fehmarnbeltunnel
- Het onbenutte potentieel van geothermie
- Symbiose tussen mens en natuur: Rotterdam als nationaal park
- Nieuwbouwplan De Vechte: natuurinclusief ontwerpen in de praktijk

Als versterking van onze dienstverlening

- Geurlab Witteveen+Bos en Odour Balance: partners in geur
- Nijhuis Saur Industries en Witteveen+Bos gaan nauwer samenwerken
- Oxand - Meer ruimte voor mobiliteit én natuur bij A9 Badhoevedorp-Holendrecht

Partnerschappen en consortia

- Start aanleg de Nieuwe Waterwerken Zoutkamp
- Water as Leverage Cartagena
- Coördinatie van consortium 'Beschermen' binnen het Kennisprogramma Zeespiegelstijging
- Ramboll, Royal HaskoningDHV en Witteveen+Bos gaan samenwerken aan innovatieve tunnelprojecten

Talenten

Sander:

‘De meeste energie haal ik uit het contact met mensen’

Als ontwerpleider werkte Sander ten Pas mee aan de Maasdeltatunnel. Hij begon als stagiair en werkt inmiddels alweer twintig jaar bij Witteveen+Bos, waar hij gevoelsmatig eens in de zoveel tijd een nieuwe baan heeft.

Maasdeltatunnel

‘Toen ik begon bij Witteveen+Bos dacht ik: ik wil over twintig jaar niet alles al gezien hebben. Ik probeerde daarom niet te snel van rol te veranderen. Het leek me zo saai als er niets meer te ontdekken viel. Inmiddels weet ik wel beter. Ontwikkelingen volgen elkaar zo snel op, de uitdagingen voor ons als ingenieurs zijn zo groot, er komt geen einde aan. Voor mijn gevoel heb ik iedere drie tot vijf jaar een nieuwe baan. Zo werkte ik de afgelopen jaren als ontwerpleider aan de Maasdeltatunnel, onderdeel van de Blankenburgverbinding. Technisch heel uitdagend! Inmiddels richt ik me op middelgrote projecten met een kortere doorlooptijd. Daarin wordt meer op commercieel vlak van mij gevraagd. Erg leuk en leerzaam.’

Antwerpen en Kopenhagen

‘Mijn favoriete dagen zijn die dagen waarop mijn laptop dicht blijft. De meeste energie haal ik namelijk uit het contact met mensen. Als je elkaar weet te vinden, begrijpt wie wat doet en waarom en als je je kan inleven in de ander, lopen projecten soepeler. Zo was ik een paar weken geleden in Vancouver voor een nieuw project. De afstemmingen via Teams verliepen erg stroef, maar nadat we elkaar echt hadden gesproken werd de communicatie veel opener. Soms betekent het dat het handiger is om ergens een tijd te wonen. Zo heb ik voor de Oosterweelverbinding in Antwerpen gewoond en voor de Fehmarnbelt in Kopenhagen. Op locatie maak je beter contact.’

Virtueel bouwen

‘Ik werk erg graag samen met aannemers. Veiligheid en risicobeheersing in het ontwerp zijn daarbij van groot belang. Omdat de bouwfase vaak het meest complex is, maken wij die fase vanuit de groep Constructability inzichtelijk met 4D-modellen. Dat zijn 3D-modellen waaraan we een vierde dimensie toevoegen: tijd. Zo kunnen we iedere stap in het bouwproces visueel maken en signaleren we conflicten nog voor ze een probleem worden. De mogelijkheden met 4D zijn eindeloos. Op dit moment maken we via het model de milieubelasting van bouwmaterieel inzichtelijk. Dat is belangrijk met het oog op de toekomst. Elektrificering moet ons in de toekomst in staat stellen om de uitstoot tijdens de bouw te verminderen. Hoeveel laadcapaciteit en accupacks heb je wanneer nodig en waar zet je die neer? In een 4D-model kunnen we die informatie allemaal kwijt.’

‘Schoon drinkwater produceren is steeds een nieuwe puzzel’

Drinkwater, we hebben het allemaal nodig. Dit is precies de reden dat Luuk Tetteroo watertechnoloog is geworden. Zijn uitdaging: met een zo laag mogelijke milieubelasting veilig drinkwater produceren.

‘Ik was goed in wis- en natuurkunde; een loopbaan in de techniek was een no-brainer. Maar dan? Als student wordt er van alle kanten aan je getrokken en de spelers met het meeste geld trekken het hardst. Eenmaal afgestudeerd besloot ik daarom een matrix voor mezelf op te stellen. Waaraan moest mijn toekomstige werk voldoen? Hier kwam uit dat ik niet wilde bijdragen aan nog meer vervuiling. Ik wilde zinvol werk en besloot me te verdiepen in waterbehandeling, want water is een eerste levensbehoefte. Met hulp van Witteveen+Bos heb ik inmiddels een master Water and Sustainable Development gevolgd aan de IHE Delft.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Luuk?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/luuktetteroo

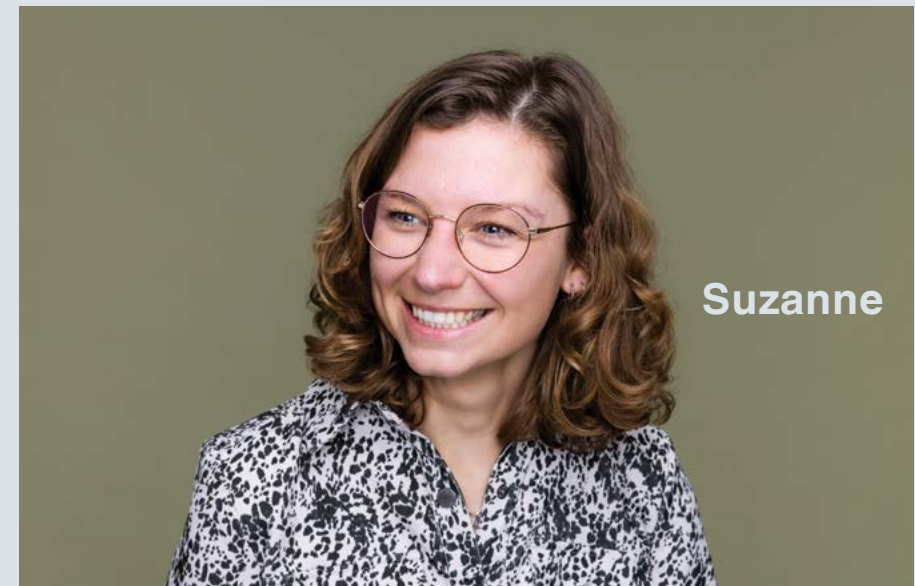
‘Robuuste natuur essentieel voor mens en maatschappij’

Ecoloog Suzanne Kanters is gespecialiseerd in systeemanalyses. Samen met een groeiende groep collega’s onderzoekt ze hoe natuurgebieden kunnen worden versterkt. Dat is immers goed voor mens en maatschappij.

‘Als kind was ik altijd buiten: beestjes onderzoeken, kikkers vangen, ga zo maar door. Een dood vogeltje nam ik mee naar huis om te onderzoeken, dan keek ik gelijk hoe het nekje werkte. Mijn moeder vond het leuk, als ik dieren en planten maar buiten de deur hield! Tijdens de beroependag op de basisschool ging ik verkleed in - hou je vast - een afritsbroek en sokken in Teva-sandalen. Een minder leuke biologieleerleerleek het nog even te gaan verpesten, maar ik ben toch biologie gaan studeren om uiteindelijk ecoloog te worden. Vogels onderzoeken doe ik niet meer. Ik richt me inmiddels op het functioneren van ecosystemen.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Suzanne?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/suzannekanters

‘Energie is overal’

Mohammed Al-Bouawad is ingenieur energiesystemen bij Witteveen+Bos. Waterstof is zijn specialiteit. Hij weet als geen ander dat het per situatie zoeken is naar het optimale energiesysteem.

‘Ik vind energie een interessant fenomeen. De eerste wet van de thermodynamica is dat je geen energie kan creëren of vernietigen. Alle energie is er altijd, maar kan wel een andere vorm aannemen, bijvoorbeeld van wind naar elektriciteit of van molecuul naar warmte. Fossiele energie is een sterk geconcentreerde vorm van energie, en is dus praktisch, maar omzetting ervan levert flinke schade aan klimaat en milieu. Om daar niet meer van afhankelijk te zijn, hoeven we in theorie maar een klein stukje Sahara vol te leggen met zonnepanelen. ‘Doen!’, zou je zeggen! Logistiek gezien is het helaas onhaalbaar. In de energietransitie is het belangrijk om per situatie te zoeken naar de beste oplossing. In warme, zonnige landen halen we energie uit de zon, in gebieden waar het veel en vaak waait, zoals Flevoland waar ik woon, bouwen we vooral windturbines.’ Het Nederlandse energiesysteem van de toekomst zal bestaan uit verschillende bronnen van energie zoals: wind, zon, warmte uit de bodem, biomassa en waterstof.

Benieuwd naar het hele verhaal van Mohammed?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/mohammedalbouawad

‘Civiele techniek heeft een directe impact op de wereld’

Met haar ondernemersgeest koos Mariela de Urriola in haar jeugd voor de studie bedrijfskunde. Als officemanager in Panama is Mariela de maatschappelijke impact van de civiele techniek ook gaan waarderen.

‘Als meisje was ik altijd druk in de weer. Ik speelde met mijn vrienden in het park, of probeerde extra zakgeld te verdienen door gebakjes en limonade te verkopen. Deze energie en ondernemersgeest draag ik als volwassene al mijn hele loopbaan met me mee.’

Mariela groeide op in Panama-Stad, in het centrum van de bruisende metropool. Vanwege haar ondernemersgeest koos ze, toen ze op 17-jarige leeftijd de middelbare school afmaakte, voor de studie Bedrijfskunde en financiën. ‘Ondanks mijn interesse in geesteswetenschappen koos ik voor deze studie. Gezien de economische situatie in die tijd bood deze meer en betere kansen op de arbeidsmarkt. Zo heb ik, na het behalen van een bachelor in Bankieren en Financieel beheer, een baan gekregen in de bancaire wereld. Later werkte ik ook in financiën voor een commercieel bedrijf en een onderwijsinstelling.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Mariela?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/marieladeurriola

Margot:

‘Met dit werk draag ik bij aan de toekomstbestendigheid van Nederland’

Lang focuste Margot Drost, adviseur waterkeringen bij Witteveen+Bos, op internationale (drink)waterveiligheid. Inmiddels werkt ze met veel plezier aan complexe watergerelateerde vraagstukken in Nederland.

Barcelona, Bolivia, Kazachstan

‘Tijdens mijn studie civiele techniek koos ik voor de richting waterbeheer en watermanagement, omdat ik de ambitie had om bij te dragen aan de wereld. Schoon drinkwater en waterveiligheid zijn eerste levensbehoeften. Ik deed een uitwisseling in Barcelona en ben afgestudeerd in Bolivia. Toen ik eenmaal bij Witteveen+Bos werkte en ze iemand zochten om naar Kazachstan te gaan, heb ik mijn hand opgestoken. Daar lagen kansen om mijn ambities te verwezenlijken. Ik heb er uiteindelijk een half jaar gezeten, een uitdagende tijd waarin ik mijn blik behoorlijk heb verbreed. Terug in Nederland besepte ik eens te meer hoe goed we waterveiligheid hier hebben geregeld.’

Dijkversterkingen

‘Vandaag de dag werk ik als adviseur waterkeringen en ben ik groepshoofd. Meestal werk ik mee aan dijkontwerpen of daaraan gerelateerde vraagstukken. Voor het ministerie hebben we in 2023 alle waterkeringen in Nederland beoordeeld. Daarmee hebben we de balans opgemaakt van alle activiteiten die gedaan zijn sinds de Waterwet 2017. Hoe staat het er voor en wat moet er de komende jaren in Nederland gebeuren? Een van belangrijkste conclusies is dat er nog veel dijkversterkingen volgen de komende jaren. Door aan de voorkant nog scherper te beoordelen, kan Nederland zijn beschikbare middelen zo efficiënt mogelijk inzetten.’

Nederland deltaland

‘Er dreigt geen acuut overstromingsgevaar in Nederland, we kijken vooral vooruit. Dat is nodig, omdat we in een deltagebied wonen. We voeren nogal wat water af via onze rivieren en aan de kust dreigt de zeespiegelstijging. Waar ik aan het begin van mijn loopbaan bij wilde dragen aan het op peil brengen van basisvoorzieningen op het gebied van water over de hele wereld, haal ik nu veel voldoening uit complexe watergerelateerde opgaven en vraagstukken in Nederland. Wat betekenen de gevolgen van klimaatverandering voor ons werk? Doen we het juiste of moeten we onze aanpak helemaal herzien? Met dit werk draag ik echt bij aan de toekomstbestendigheid van Nederland.’

+ Onderzoek naar baanstabieleit spoorwegen

Van veel Nederlandse spoordijken is niet bekend of deze stabiel blijven bij intensiever gebruik of bij een veranderend klimaat. Het treinverkeer groeit echter, dus is het belangrijk om te weten of de baanlichamen waarop het spoor rust daar tegen kunnen. Zeker als acht op de tien spoordijken meer dan honderd jaar oud zijn. Daarom zette ProRail in 2020 het 'Programma baanstabieleit' op, waarin onder andere door vier ingenieursbureaus de stabieleit van ruim 2.600 kilometer aan spoordijken in Nederland in kaart gebracht wordt. Witteveen+Bos, Arcadis, Sweco en Royal HaskoningDHV werkten gezamenlijk aan een inventarisatie van de huidige kwaliteit van de spoordijken. Eind 2023 werd duidelijk dat nader onderzoek noodzakelijk is op een aantal trajecten. Dat gebeurt in de tweede fase. Daarin worden de inzichten uit de eerste fase verrijkt met archiefonderzoek, specifieke kennis over locaties en grondonderzoek. Trajecten waar al meer, snellere of zwaardere treinen gepland zijn, krijgen daarbij voorrang. Op sommige plekken worden gelijk al maatregelen getroffen.

+ Meer impact door digitaal werken met ANT

Door in projecten datagedreven en digitaal te werken, zijn we in staat meer impact te maken. Een van die manieren is via ons online platform ANT. Dit is een tool voor ontwerp- en projectbeheersing, ontwikkeld door CollaborAll en Witteveen+Bos. ANT helpt om opgaven met een toenemende complexiteit overzichtelijk te maken. Bij projecten wordt steeds meer gebruikgemaakt van data, disciplines en samenwerkende partners. Overkoepelende thema's als duurzaamheid, circulariteit en biodiversiteit maken de datastroom groter en meer diffuus. Met ANT is het mogelijk om het ontwerpproces snel en flexibel in te richten en zowel tijdens de ontwerp- als de realisatiefase de kwaliteit en voortgang van een project te bewaken. Dat doen we door de data te beheren, te stroomlijnen en te ontsluiten voor partners. Daardoor werkt iedere specialist realtime op basis van dezelfde actuele gegevens. De kansen die deze automatisering biedt vergemakkelijkt de samenwerking tussen Witteveen+Bos en haar partners. ANT is al succesvol ingezet bij grote infrastructurele projecten in de Benelux, zoals de Oosterweelverbinding, Zuidasdok en de Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl.

+ Pilot 'Meten is weten': handelingsperspectief voor veehouders

In de provincie Noord-Brabant is een pilot gestart, onder leiding van Witteveen+Bos, waarbij stikstofemissies uit stallen gemeten worden volgens een uniforme meetaanpak. Aan de pilot 'Meten is weten', nemen 25 veehouderijen deel. Het gaat om hoogfrequente metingen van stikstof-, methaan- en CO₂-emissies, die tot aantoonbare en betrouwbare emissievaststellingen moeten leiden. De meetaanpak ligt aan de basis van een andere manier van vergunningverlening waarbij veehouders handelingsperspectief krijgen om hun emissies te verlagen. Bij de aanvraag of het vernieuwen van een vergunning moet iedere veehouder de reductie van stikstof- en broeikasemissies aan kunnen tonen. Het toepassen van nieuwe, stikstofarme stalconcepten volstaat hierbij niet meer als juridische bewijslast. Dat levert een impasse op, waarvoor de oplossing kan liggen in vergunningverlening op basis van doelvoorschrift in plaats van middelvoorschrift. Dus van stalconcept naar daadwerkelijke emissiereductie. Met de pilot wil de provincie praktijkervaring opdoen met het continu meten van emissies en inzicht krijgen in de mogelijkheid van vergunningverlening op basis van doelvoorschrift. Daarmee krijgen veehouders ook handelingsperspectief om hun stallen en hun bedrijfsvoering zodanig aan te passen dat stikstof- en broeikasemissies binnen de gestelde emissieplafonds blijven. Daarvoor is het nodig dat stikstofemissies betrouwbaar worden vastgesteld, met een uniforme meetaanpak.

Oosterweel en Groenplaats: een ondergrondse legpuzzel

Stedelijke ontwikkeling wordt steeds complexer en uitdagender. Het aantal functies in een vaak beperkt projectgebied neemt toe. Tegelijk spelen opgaves op het terrein van woningbouw, klimaatverandering, ruimtelijke kwaliteit en mobiliteit. Deze uitdagende legpuzzel wordt in Antwerpen (groten)deels ondergronds gelegd. Met het Oosterweeltunnelproject en de herinrichting van historisch plein de Groenplaats als duidelijke exponenten.

Hoe kan Witteveen+Bos in dit dynamische speelveld haar steentje bijdragen? Kunnen we meerwaarde creëren voor deze generatie en de volgende? Welke kansen en valkuilen zijn er en hoe kunnen we deze respectievelijk benutten en vermijden? Onze experts Bart Jansen en Ben Catry weten daar meer van. Beiden hebben vanuit België bijgedragen aan het prestigieuze Oosterweelproject en aan de herinrichting van de Groenplaats, een charmant plein aan de voet van de kathedraal van Antwerpen.

Koning Auto

‘Elke stad kent zijn specifieke uitdagingen’, aldus Bart. ‘Er zijn wel gemeenschappelijke, overkoepelende thema’s zoals mobiliteit. Dat was in beide projecten één van de belangrijkste speerpunten. Een goede bereikbaarheid met de auto en bijhorende parkeermogelijkheid - tot voor kort in België vrijwel de enige mobiliteitsparameters - zijn nog altijd belangrijk, maar niet meer zaligmakend. Alternatieve, duurzame transportmodi winnen aan belang: openbaar vervoer of aantrekkelijke wandel- en fietsroutes. Sommige steden hanteren milieuzones waarin (bepaald) autoverkeer wordt geweerd. Dat was enkele jaren geleden nog vloeken in de kerk.’

‘Klopt. Qua mobiliteit zijn onze steden, en zeker Antwerpen, in transitie’, vult Ben aan. ‘De dagen van Koning Auto lijken geteld, maar autoverkeer volledig bannen uit het stadscentrum is nog een brug te ver. Zowel politiek als maatschappelijk is het draagvlak daarvoor (nog) niet groot genoeg.’

Uit de impasse

Ben: ‘Dat het maatschappelijk draagvlak voor investeringen in infrastructuur voor autoverkeer afneemt, is ook gebleken uit de impasse van het Oosterweelproject. Het oorspronkelijke uitgangspunt: de Ring rondmaken en het fileprobleem oplossen, is op grote weerstand gestuit. Het project moest breder worden getrokken en minder impact hebben boven het maaiveld. Anders zou het blijven stuiten op verzet van burgeractiegroepen en andere betrokken instanties. Enkel nadat het verkeer - waar mogelijk - ondergronds werd geleid én er bovengronds kwalitatieve stadsruimte kwam, konden alle stakeholders zich achter het plan scharen.’

‘Op de Groenplaats zagen we hetzelfde’, stelt Bart. ‘Voorzieningen voor fiets-, auto- en metroverkeer moesten

een plek krijgen, maar dan wel ondergronds zodat er bovengronds ruimte vrij zou komen voor andere functies. Zelfs met ondergrondse mobiliteit bleek het invullen van die ‘kwalitatieve stadsruimte’ echter allesbehalve een eenvoudige legpuzzel.’

Groenplaats: mobiliteit ondergronds, groen bovengronds

Antwerpenaren willen een leefbare en duurzame stad met een gezonde balans tussen de verschillende aspecten: economisch, sociaal, fysiek-ruimtelijk, ecologisch en institutioneel. Dit blijkt uit de stadsmonitor waarmee de gemeente informatie verzamelt onder haar inwoners. Ruimtelijke kwaliteit, duurzame mobiliteit en klimaatadaptiviteit zijn hierin sleutelfactoren, met stadsgroen en ondergrondse infra als belangrijke instrumenten.

‘Terecht zetten steden, zo ook Antwerpen, sterker in op groenvoorziening’, zegt Bart. ‘Parken, groene pleinen,

buurt- en volkstuinten verkoelen de stad en verminderen het hitte-eilandeffect. Ze beperken ook de kans op wateroverlast, verbeteren de luchtkwaliteit en vergroten de sociale cohesie. Kortom, aspecten die het welzijn en de volksgezondheid bevorderen.’

Ben: ‘Toch was de integratie van groen op de Groenplaats niet evident. Een grasplein met struiken en bomen leent zich immers niet voor het organiseren van markten en andere evenementen. Hetzelfde issue zien we in winkelstraten. Ook daar wil iedereen groen. Maar moet er ook voldoende plek zijn voor laden en lossen, parkeren, fietsen, auto’s, openbaar vervoer, drommen voetgangers of terrasjes. De gevels moeten ook altijd bereikbaar zijn voor de brandweer. Dat betekent dat bomen niet te dicht bij elkaar mogen staan. Kortom, een ontwerp is vaak een compromis waarbij de betrokken partijen zoeken naar een zo breed mogelijk gedragen oplossing, rekening houdend met uiteenlopende belangen en wensen.’

Ingenieus ondergronds

Door de beperkte ruimte bovengronds en de uiteenlopende

functies is het ontwerp van Witteveen+Bos grotendeels ondergronds. Het voorziet in de renovatie van het premetrostation, de parking die meer faciliteiten voorziet voor elektrische voertuigen en deelmobiliteit en een nieuwe fietsenstalling. Zo wordt de ondergrondse ruimte een verlengstuk van de vernieuwde Groenplaats met voldoende mogelijkheden voor openbaar vervoer.

Antwerpen zet ook hoog in op klimaatadaptatie. Stadsgroen en waterafvoer zijn middelen om de stad minder gevoelig te maken voor hitte- en wateroverlast. Vandaar dat de stad de Groenplaats groener wil maken door de aanplant van bomen en wateropvang/berging. Bart: ‘Ons ontwerp voorziet in de aanleg van twee waterbuffers en een volledig gescheiden rioolstelsel onder de Groenplaats en de aangrenzende straten. De Groenplaats wordt voorzien van een ingenieus ondergronds systeem, dat riant ruimte biedt aan de wortels zodat volwassen bomen kunnen blijven groeien.’

Oosterweel: breed draagvlak voor megaproject

Het Oosterweelproject waarbij de Antwerpse Ring wordt doorgetrokken, is een schoolvoorbeeld van het verenigen van mobiliteit en ruimtelijke kwaliteit. Van voornamelijk gericht op mobiliteit en bevorderen van doorstroom is het project geëvolueerd tot een ruimtelijke opgave voor een groot gebied rond de Ring. De uitdaging lag daarbij niet zozeer in de beperkte ruimte, maar om draagvlak te krijgen onder bewoners en andere stakeholders.

Ben: ‘In het Oosterweelproject komt zoveel stadsruimte vrij dat de integratie van groenvoorzieningen een no-brainer is. Bovengronds komen er sowieso uitgestrekte groenpolen (groene zones in of nabij de stad). Belangrijk is wel dat ontwerpers in andere deelprojecten ook groen inpassen. We moeten met z’n allen blijven waken over de ideale stedelijke mix.’

Elke stedeling telt

Bart: 'Een stad is immers niet een optelsom van zijn gebouwen, functies en invulling van de openbare ruimte. Een stad is er vooral voor en door zijn burgers. Dit is allesbehalve uit te drukken in getallen; het gaat over honderden, soms tienduizenden uiteenlopende individuele wensen en verwachtingen die soms gelijk lopen, maar even vaak conflicteren. Ontwerpers moeten hier rekening mee houden. Lokale stakeholders hebben een vaak bepalende invloed op het ontwerp- en bouwproces.'

'Door de Antwerpenaren in een vroegtijdig stadium te betrekken in het ontwerpproces zijn we binnen de gestelde termijnen tot een breed gedragen, optimaal ontwerp gekomen', stelt Ben. 'Alle stakeholders zijn in de ontwerpfase uitgenodigd om mee te denken. Ideeën samen te leggen en vervolgens weloverwogen de opties te bespreken, te kiezen of te schrappen.'

Spade in de grond

'Als advies- en ingenieursbureau zijn we bij uitstek geplaatst om de moeilijke vraagstukken vanuit een technische en economische insteek aan te pakken', zegt Bart. 'Om doordachte, berekende antwoorden te formuleren op bijvoorbeeld de overkapping van de Ring. Hoe kan die technisch gerealiseerd worden binnen de bestaande normen en regels? Hoe doen we dat zo duurzaam en kostenefficiënt mogelijk? Wat zijn mogelijke alternatieven? En welke voor- en nadelen zijn aan elke optie verbonden, nu en in de toekomst? Dat laatste zien we trouwens in een zo breed mogelijke stedenbouwkundige schaal én maatschappelijke context. Uiteindelijk was er begrip voor de doorgehakte knopen en werd het project geclaimd én verdedigd door zo goed als alle stakeholders. Het uitgebreide voortraject bleek geen vertragende factor, maar juist een versneller. Na jaren stilstand kon in 2018 de eerste spade in de grond.'

Bart Jansen

- Civiel ingenieur met brede kennis van stedelijke infraprojecten
- In 2013 gestart bij Witteveen+Bos Belgium.
- Senior projectmanager en groepsleider met ervaring in stedelijke herinrichting, bruggen, tunnels, haventerreinen.
- Betrokken bij het bestek van de Scheldetunnel Oosterweel. Momenteel aan de slag met het plan van aanpak voor het bestek, de aanbesteding en de bouw van de Groenplaats, samen met de opdrachtgever.

Ben Catry

- Civiel ingenieur en ruimtelijk planner.
- In 2020 gestart bij Witteveen+Bos Belgium.
- Projectleider met ervaring in stedelijke infra-projecten: wegen, geluidsschermen, riolering en projecten inzetten op verduurzaming.
- Betrokken bij verduurzaming Oosterweel en ontwerp bovenbouw Groenplaats.

Hoofdstuk 2

Onze mensen, onze kracht

Het verschil maken - De beste oplossing ontwerp je samen

In 2023 hebben 1.451 Witteveen+Bos'ers vanuit acht landen wereldwijd gewerkt aan oplossingen voor complexe vraagstukken van onze opdrachtgevers. We werken aan waardevolle oplossingen door daar vanuit diverse achtergronden, perspectieven en expertises naar te kijken. Dit doen we in een cultuur van vertrouwen en ondernemerschap met zowel onze collega's, als externe partners en opdrachtgevers. Onze samenwerkingscultuur vormt de basis voor het leveren van hoogwaardige en innovatieve diensten.

Ook het ontwikkelen en behouden van divers talent en het aantrekken van toekomstig talent is een belangrijk onderdeel van ons DNA. Onze mensen zijn de kracht van Witteveen+Bos. Vandaar dat wij streven naar een samenstelling van mensen die verschillende inzichten kunnen inbrengen in termen van expertise, achtergrond, nationaliteit et cetera. We besteden veel zorg aan het scheppen van omstandigheden waarin onze mensen hun krachten kunnen benutten en zich optimaal kunnen ontwikkelen. Zowel tijdens het werk als in de vrije tijd. We stimuleren de positieve energie ook met deelname aan sociale en sportieve activiteiten samen met collega's.

Dynamische arbeidsmarkt

In ons streven om talenten aan ons te binden, hebben ook wij te maken met een zeer dynamische arbeidsmarkt. De interesse van studenten voor technische opleidingen neemt af. Tegelijkertijd vragen de verschillende transitie die spelen in de maatschappij, om oplossingen waar techniek een belangrijke rol speelt. Dit leidt tot krapte in het aanbod van (technisch) talent en verheft de competitie tussen werkgevers om deze talenten aan zich te binden. Een

dynamiek die ook wij ervaren. Desondanks konden we in 2023 wereldwijd redelijk goed onze vacatures invullen.

Groei

Na een aantal jaren van grote personele groei is in 2023 het aantal medewerkers beperkt toegenomen met 1,7 % (1.451, tegenover 1.427 in 2022). We hebben bewust gekozen voor gelimiteerde groei om nadrukkelijk te kunnen investeren in het onboarden van nieuwe medewerkers ('neWBies') in onze organisatie.

**totaal
aantal medewerkers**

1.451[↑]

(2022: 1.427)

**totaal
aantal fte's**

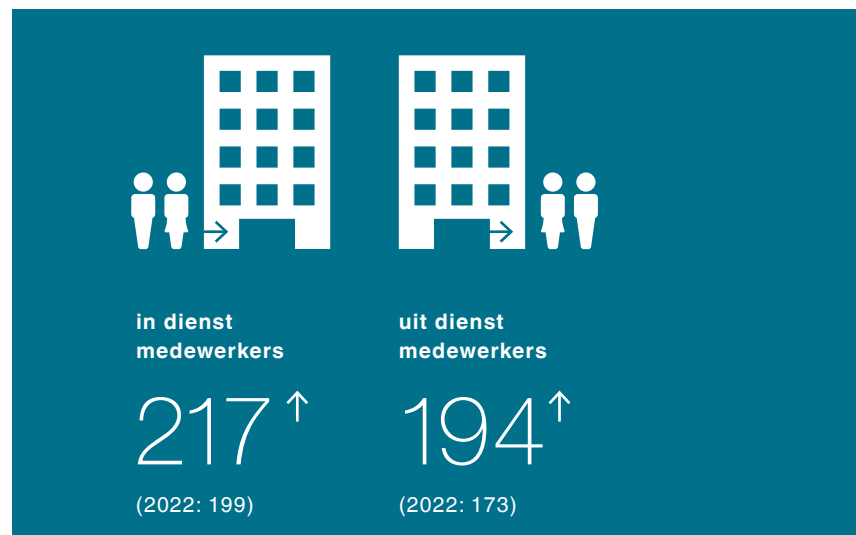
1.311,0[↓]

(2022: 1.311,2)

**man-vrouw-
verhouding**

67/33

(2022: 68/32)

Een leven lang leren

Leren is een integraal onderdeel van onze visie. Een diverse en veerkrachtige groep medewerkers, in het bezit van de nieuwste kennis op hun vakgebied en met het vermogen om zich snel aan te passen, is in onze ogen een essentiële basis voor een stabiele toekomst. Daarom stimuleren we Witteveen+Bos'ers om een leven lang te leren. Zowel op professioneel als persoonlijk vlak. Investeren in ieder van onze mensen betekent tevens dat de organisatie als geheel kan verbeteren en groeien.

Onze visie op leren

Leren doe je een leven lang en overal. Leren vindt gepland en spontaan plaats; bij opdrachtgevers, in een project, tijdens de koffie, in een training of tijdens een wandeling met een collega. Onze visie op leren is gebaseerd op het 70:20:10-model van Charles Jennings. Dit model beschrijft dat je het meeste leert door te doen (70 %). Een verdiepende variant hierop is leren van en met elkaar

rondom het werk dat we uitvoeren (20 %). Denk aan coaching, mentoring, intervisie en andere methoden van interactie met collega's. De laatste vorm van leren uit onze visie beslaat 10 % en vindt plaats in een meer formele en schoolse setting via (online) trainingen, workshops of cursussen. Per medewerker wordt een mix van deze drie ingezet in een individuele leerroute om te leren in en buiten het projectteam.

Triple ladder

In onze filosofie is het belangrijk dat iedere medewerker de kansen krijgt om zich door te ontwikkelen in een rol waar die individuele medewerker energie van krijgt. Wij stimuleren nadrukkelijk het in overleg vormgeven van je eigen loopbaan. Langs het 'working is fun' principe wordt ingezet op individuele ontwikkeling op een natuurlijk passende wijze. Met vanuit de organisatie soms net dat extra zetje om de ontwikkeling te accelereren, soms bijsturend of afremmend om te beschermen (zoals je een schip begeleidt door de golven).

stagiaires

129[↓]

(2022: 150)

afstudeerders

146[↓]

(2022: 165)

totaal

275[↓]

(2022: 315)

investering opleidingen in euro

1.210.383[↑]

(2022: 1.183.157)

interne opleidingen
totaal

526[↑]

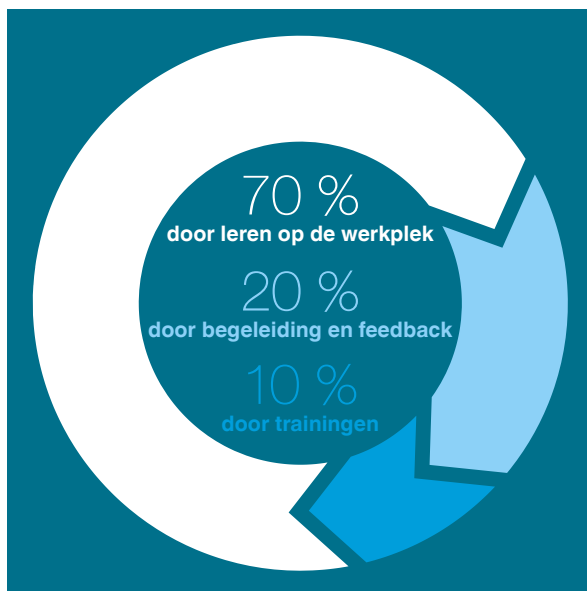
(2022: 346)

deelnemers
interne opleidingen

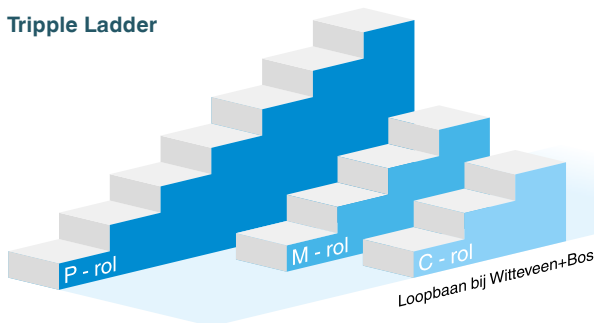
4.719[↑]

(2022: 3.247)

Om dit mogelijk te maken gebruiken we de zogenaamde triple ladder, waarmee we drie verschillende rollen onderscheiden in een functie: de professionele rol (P-rol), de management rol (M-rol) en de commerciële rol (C-rol). De ontwikkeling van een medewerker begint met de P-rol. In deze rol kan de medewerker zich doorontwikkelen als expert. Ook is doorgroei in de M- en/of de C-rol mogelijk. De concrete invulling van het ontwikkelpad is afhankelijk van persoonlijke voorkeuren, talenten en ambities en de behoefte van de organisatie.

Tripple Ladder

Stimuleren digitaal talent

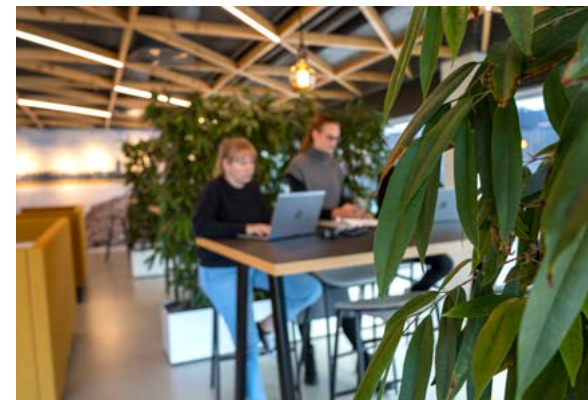
Digitalisering heeft een grote impact op ons beroep. Het vermogen om te werken met nieuwe technologieën vereist bijvoorbeeld nieuwe vaardigheden. Digitalisering stelt nieuwe eisen aan onze bedrijfsvoering en aan onze werkzaamheden in de projecten. Daarom stimuleren we onze eigen digitale expertise met twee trajecten: het opdoen van nieuwe digitale vaardigheden (vakmanschap) en het bevorderen van digitaal leiderschap.

We bieden onze talenten ruimschoots de mogelijkheid om relevante opleidingen en trainingen te volgen. Investeren in kennis en vaardigheden met alle relevante softwareplatformen en digitale tools, borgt de kennis. Die kennis kan direct worden toegepast in projecten. Om digitale competenties op de lange termijn te verankeren zijn zogenaamde digitale leerlijnen opgenomen in ons interne leerplatform. Dit zijn leertrajecten die de certificeringsniveaus van de veelgebruikte applicaties volgen om binnen een individueel afgestemd opleidingstraject de skills te vergroten. Digitaal leiderschap betekent vooral ruimte bieden voor kennisontwikkeling en innovatie. Daarnaast wordt intern - via interne 'tech meetups', actieve communities en events - opgedane kennis laagdrempelig gedeeld.

PLUSschool

Met PLUSschool hebben we onze eigen academie in huis. Het leeraanbod van PLUSschool is gebaseerd op onze visie op leren waarin we focussen op het 'leren van en met elkaar rondom het werk dat we uitvoeren'. Afgelopen jaar hebben we een nieuw Learning Management Systeem in gebruik genomen waardoor we de ontwikkeling van de medewerker nog beter centraal kunnen zetten. Alle beschikbare leermogelijkheden en leerlijnen zijn nu toegankelijk in één gebruiksvriendelijk systeem.

PLUSschool wordt ook ingezet in projecten om samen met partners en opdrachtgevers te kunnen leren. We combineren daarin verschillende vormen van leren zoals training, begeleiding en feedback en leren op de werkplek. Dit draagt bij aan een effectieve en prettige leerervaring.

Een gezonde werkomgeving

Het bieden van een stimulerend werkklimaat met een gezonde werk- en privébalans en de voorwaarden creëren voor een goede fysieke en mentale gezondheid vinden wij essentieel. Het biedt onze mensen een fundament om het beste uit zichzelf te halen en hun talenten ten volle te benutten. Helaas nam in 2022 het ziekteverzuim toe en in 2023 zette deze trend door. Ons ziekteverzuim steeg van gemiddeld 4,2 % (2022) naar 4,4 % (2023), met

ziekteruim

4,4 %[↑]
(2022: 4,2 %)

name door een toename van langdurig verzuim. Dit is in overeenstemming met de landelijke trend. Psychosociale arbeidsbelasting speelt een belangrijke rol in dit verzuim en dat verzuim is voor een groot gedeelte werkgerelateerd.

Daarom hebben we in 2023 extra aandacht geschonken aan het omgaan met werkdruk en het verminderen van psychosociale belasting. De interne campagne '(Ver)binding' werd gelanceerd, waarbij werkdruk en psychisch welzijn bespreekbaar zijn gemaakt, praktische tips beschikbaar kwamen en een online training is gelanceerd. Ook zijn de thema's opgenomen in het starterstraject voor nieuwe medewerkers, bieden we een (verplichte) e-learningmodule aan bij indiensttreding, is de training 'open gesprekscultuur' toegevoegd aan het opleidingspalet en is een groot aantal leidinggevenden getraind in de workshop 'ziekteverzuimpreventie en -begeleiding'.

Sociale veiligheid

Sociale veiligheid is nauw verbonden met een gezonde werkomgeving waarin medewerkers zich gewaardeerd, gerespecteerd en ondersteund voelen. Gesprekken met medewerkers (eind 2022) over ongewenst gedrag en hoe we dit onderling bespreekbaar kunnen maken, leerden ons dat we daarin nog stappen konden zetten.

Daarom is er actief (beleid) ingezet om de sociale veiligheid breed in de organisatie te bevorderen. Zowel met preventie als het adresseren van ongewenst gedrag. Centraal staan hierbij de bewustwording van het eigen gedrag, signaleren én bespreekbaar maken. Leidinggevenden hebben hierin nadrukkelijk een voorbeeldfunctie en de verantwoordelijkheid om te zorgen voor een veilige werkomgeving.

Verdiepend onderzoek

Ondanks de diverse acties en interventies is ons ziekteverzuim toegenomen. Daarom gaan we in 2024 verder verdiepend onderzoek laten uitvoeren naar de oorzaken. Tevens starten we met een pilot energiemangement en bieden we nog nadrukkelijker laagdrempelige psychologische ondersteuning.

Talenten

Emma:

‘Kunst is een middel om mensen anders te laten kijken’

Emma Little is vier dagen per week adviseur en projectingenieur op het gebied van veerkrachtige en duurzame watersystemen. Op de vijfde dag maakt ze audiovisuele installaties op basis van openbare, meteorologische data.

Ambitieuze groene ambities

‘In Canada, waar ik opgroeide, was ik altijd buiten. Vaak liepen we op blote voeten door het bos. Tot ik ging balletdansen. Vanaf dat moment stond ik twintig tot dertig uur per week binnen op de vloer. Na vier jaar gedisciplineerd trainen dacht ik: wat ben ik aan het doen? Ik miste het buitenleven, besloot te stoppen met dansen en me te richten op een andere ambitie: bijdragen aan de connectie tussen mens en natuur. Ik ging Chemical engineering studeren en verhuisde na mijn studie naar het land van mijn moeder. Nederland is een klein land met ambitieuze, groene ambities. Hier staan we oog in oog met de impact van onze eigen activiteiten, klimaatproblemen zijn tastbaar, zeker gelet op onze ligging - grotendeels - onder zeeniveau.’

Hemelwater zuiveren

‘Na mijn komst naar Nederland volgde ik een master Milieutechniek aan de TU Delft. De technische bagage die ik daar opdeed, gebruik ik in mijn huidige rol bij Witteveen+Bos. Als adviseur vorm ik binnen projectteams een brug tussen mijn technische collega’s en de groene ambities van onze opdrachtgevers. Om het grondwater in Amsterdam op peil te houden, testen we bijvoorbeeld een systeem waarmee we hemelwater ter plekke in het riool kunnen zuiveren, om het daarna te laten bezinken in de bodem. Hiervoor werk ik nauw samen met medewerkers rioolreiniging van Waternet. Het is mijn taak om de input van deze en andere stakeholders te vertalen en kwantificeerbaar te maken voor een duurzaam ontwerp. Ik vind dat super leuk, want ik kom op veel plekken en spreek met veel mensen.’

Audiovisuele installaties

‘Vier dagen per week werk ik bij Witteveen+Bos. Op de vijfde dag verbeter ik mijn Nederlands en werk ik samen met mijn vriend aan een creatief project. We maken audiovisuele installaties op basis van openbare meteorologische data. Het is onze manier om activistisch te zijn en ons te uiten via kunst. Het is een uitgelezen middel om mensen anders te laten kijken. Conversaties over de klimaatcrisis stranden veelal op basis van feiten. De menselijke emoties worden vaak vergeten. Kijk je onder de laag van alles wat kwantificeerbaar is, dan blijken onze motivaties vaak hetzelfde. Kunst laat ons voelen, het verbindt mensen.’

‘Mijn kracht zit in het verbinden van mensen’

Natalie van Nunen is stedelijk ontwerper bij Witteveen+Bos. Sinds 2023 combineert ze werken in Nederland met werken vanuit ons kantoor in Dubai. Haar doel: een schakel worden tussen Witteveen+Bos in Nederland en het buitenland.

‘Als kind wilde ik wetenschapper worden, omdat ik wilde snappen hoe dingen werken en hoe ze anders kunnen. Samen met mijn vader haalde ik oude elektrische apparaten uit elkaar. Om ze vervolgens van binnen te bekijken en weer in elkaar te zetten. Ik heb aanleg voor wiskunde en ook een creatieve kant. Aan de TU Delft studeerde ik uiteindelijk civiele techniek.’

‘Als stedelijk ontwerper bij Witteveen+Bos combineer ik het creatieve met het technische. Voor stedelijke (her)ontwerpen bedenk ik slimme oplossingen en werk deze uit. We bekijken het ontwerpvragestuk integraal en investeren nadrukkelijk in de communicatie tussen de ontwerpers, stakeholders en projectteam. Zo kunnen we een positieve impact maken op het leven van mensen en ook het milieu. Dat vind ik enorm waardevol.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Natalie?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/natalievannunen

‘Ik kan er wel een boek over schrijven’

Het zit erop voor adviseur Ton Deekens. Na veertig jaar Witteveen+Bos is hij met pensioen. Het werk bracht hem onder meer naar Curaçao, Jamaica en Sint-Maarten.

‘Na de hts belandde ik in 1981 bij toeval op Curaçao. Via een vriend kon ik daar in de wegenbouw terecht. Toen dat werk afliep, raakte ik op het eiland betrokken bij de bouw van een waterzuivering. Dat was voor een toenmalig dochterbedrijf van Witteveen+Bos. Zo ontdekte ik als nuchtere Groninger dat er nog meer te zien is op de wereld. In veertig jaar bij Witteveen+Bos heb ik uiteindelijk heel wat gezien. Mijn vrouw en ik hebben vier periodes in het Caribisch gebied gewoond: op Jamaica, Sint Maarten en twee keer op Curaçao. Een enkele keer ben ik ergens om verzocht, aan het grootste deel van mijn pad heb ik zelf richting gegeven.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Ton?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/tondeekens

‘Ruimtelijke kwaliteit moeten we integraal benaderen’

Martijn Franssen is hoofd van de groep Landschapsarchitectuur en erfgoed; een verhoudingsgewijs bescheiden discipline toen hij bij Witteveen+Bos begon. Inmiddels kunnen collega’s niet meer om hem en zijn groep heen. Want in het landelijk gebied liggen omvangrijke en complexe uitdagingen.

‘Mijn vader is architect, mijn moeder botanica. Als landschapsarchitect ben ik ongeveer in het midden uitgekomen. Nadat ik bij een monodisciplinair landschapsarchitectenbureau had gewerkt, stapte ik twaalf jaar geleden over naar Witteveen+Bos. Landschapsarchitectuur was toen nog een jonge discipline. Ik had één collega. Samen hebben we veel missiewerk verricht. Inmiddels is landschapsarchitectuur een vast onderdeel in veel projecten. Zo staat een brug niet op zichzelf maar is onderdeel van een landschap met historie en omwonenden. Aan landschappelijk ontwerp en ruimtelijke kwaliteit wordt steeds meer waarde gehecht. Daarom stappen we het liefst zo vroeg mogelijk in bij projecten waaraan we bijdragen.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Martijn?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/martijnfranssen

‘Projecten in het buitenland verruimen je blik’

Met zijn eigen groep Global Port Solutions werkt engineer Joris Schoolderman aan havenprojecten over de hele wereld. Voor hem is een project echt geslaagd als er ook plezier is gemaakt.

‘Toen ik vijf was, verhuisden we voor het werk van mijn vader naar de Verenigde Staten. Jaren later keerde ik terug naar Nederland om er een master civiele techniek te doen. Direct na mijn studie ben ik, inmiddels 15 jaar geleden, begonnen in de havenwereld. Voor Witteveen+Bos ben ik ondertussen regelmatig in het buitenland geweest zoals in het Midden-Oosten, Indonesië en Kazachstan. Ik voel me een wereldburger en werk graag aan projecten met een internationale scope. Misschien is dat ook de reden dat ik me vooral bezig ben gaan houden met projecten in havens. Havens vormen voor landen dé connectie met de rest van de wereld.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Joris?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/jorisschoolderman

Hoofdstuk 3

Duurzame bedrijfsvoering

Anticiperen op de toekomst

Het is cruciaal voor Witteveen+Bos om mee te blijven groeien en bewegen met een veranderende wereld. In onze bedrijfsvoering dienen we bijvoorbeeld snel en goed om te kunnen gaan met voortschrijdende ontwikkelingen op het gebied van digitalisering, wet- en regelgeving rondom data, privacy en compliance, maatschappelijk verantwoord ondernemen en vanuit samenwerkingen. Dat vraagt om een anticiperende, veerkrachtige en adaptieve organisatie en medewerkers.

Klimaatneutrale bedrijfsvoering in 2030

In 2021 hebben we in ons klimaatbeleid vastgelegd dat we streven naar een klimaatneutrale interne bedrijfsvoering in 2030. We willen onze absolute uitstoot maximaal reduceren via ons drietrapsmodel met de prioritering: reduceren, verduurzamen en daarna pas compenseren. In 2023 hebben we fors ingezet op klimaatneutrale zakelijke mobiliteit, energiegebruik en duurzame inkoop.

W+B on the mOve

Afgelopen jaar is het mobiliteitsprogramma W+B on the mOve geïntroduceerd, waarbij samen met collega's is gekeken en getest hoe we duurzamer kunnen reizen. Dit heeft geresulteerd in meerdere mobiliteitspilots, zoals elektrische deelauto's en 'fiets naar je werk' met snelle tweewielers zoals elektrische fietsen en speed pedelecs. Ook hebben we het gebruik van auto's op fossiele brandstoffen gereduceerd door de transitie naar nieuwe elektrische projectauto's.

Energieverbruik

We hebben het energieverbruik van ons hoofdkantoor verder weten te reduceren door de instellingen voor verwarmen en koelen nauwkeuriger in te regelen. Ook is reductie bereikt door te voorkomen dat kantoren onnodig open zijn, bijvoorbeeld rond de feestdagen. Dit geldt bijvoorbeeld voor ons nevenkantoor in Deventer. Door dezelfde filosofie toe te passen op ons bedrijfsrestaurant hebben we ons energieverbruik verder weten te verlagen.

Duurzame inkoop

Op het gebied van duurzame inkoop hebben we scherp gekeken naar ons cateringbeleid. Het doel was het minimaliseren van CO₂-uitstoot, met behoud van keuzevrijheid en het bieden van meer duurzame alternatieven. Aan de hand van de uitkomsten van eigen onderzoek hebben we kleine aanpassingen kunnen doen met een relatief grote CO₂-winst.

Digitalisering van onze eigen processen en infrastructuur

Digitalisering heeft een grote impact op ons vakgebied. Het verbetert bijvoorbeeld de nauwkeurigheid, efficiency en snelheid van berekeningen en processen. Digitalisering stelt nieuwe en andere eisen aan onder meer onze interne bedrijfsvoering. Werken in de cloud en online projectomgevingen zorgt voor grote flexibiliteit en gemakkelijke toegang, maar brengt ook risico's met zich mee op het gebied van cyberveiligheid.

We kijken ook naar de vele mogelijkheden die kunstmatige intelligentie (AI) kan bieden binnen ons werk, maar zijn ons ervan bewust dat de toepassing en mogelijke risico's goed moeten worden onderzocht.

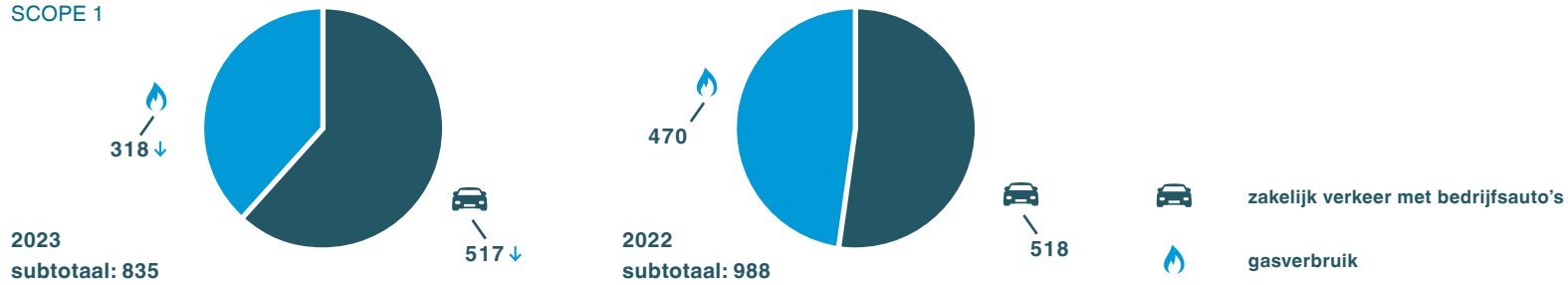
Informatieveiligheid en cybersecurity

Er zijn diverse optimalisaties gedaan op het gebied van detectie en respons. Onder andere met extra beveiligingsmaatregelen en simulaties. Er zijn nieuwe

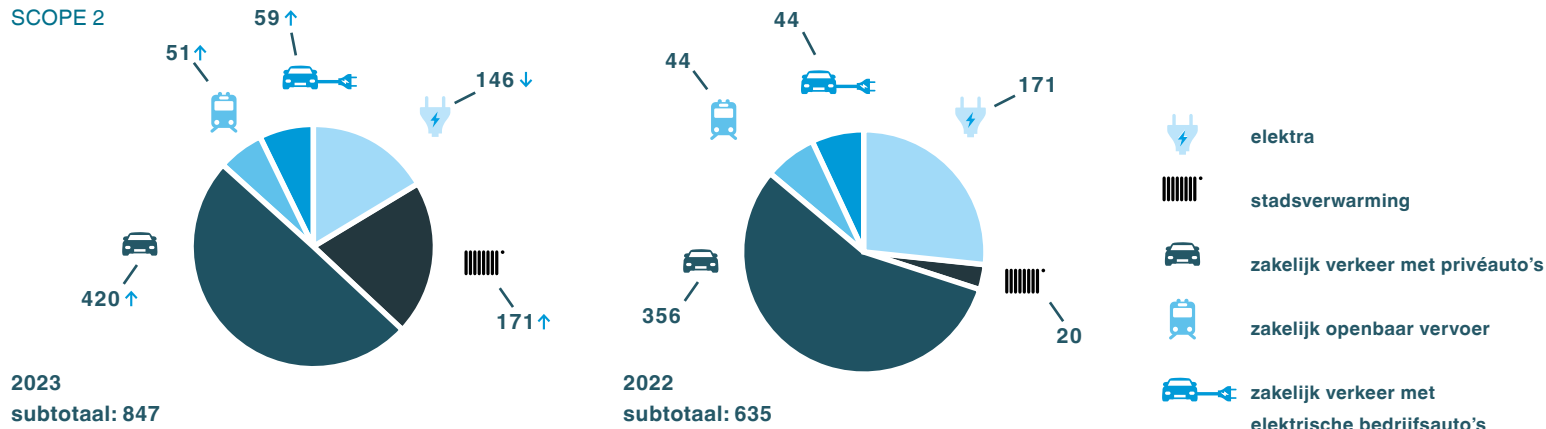

EMISSIES PER SCOPE IN TON CO₂

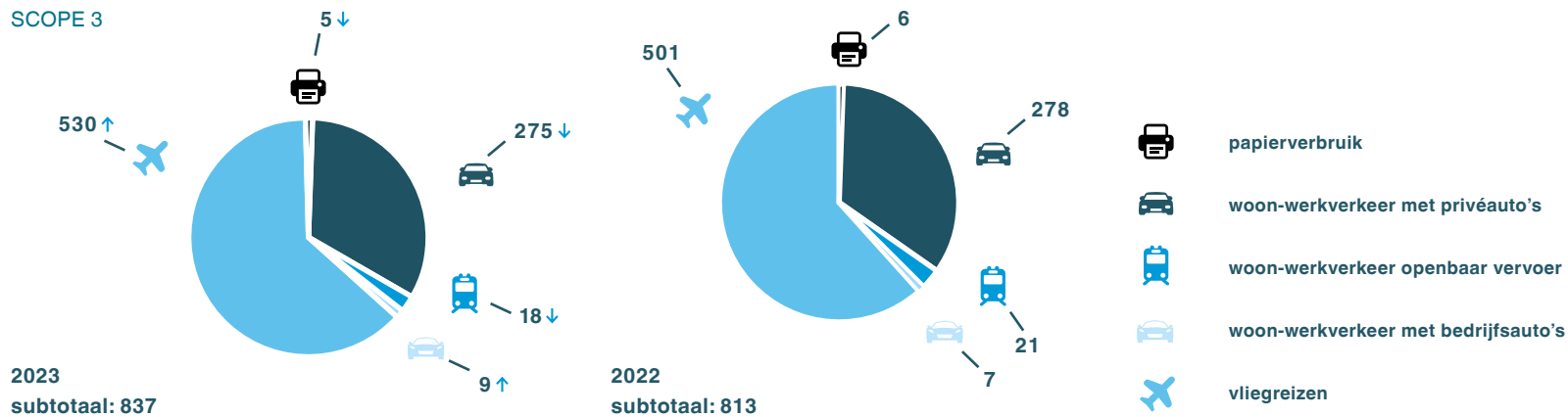
SCOPE 1

SCOPE 2

SCOPE 3

TOTAAL

2,520 ↑ ton CO₂
2023

2022
totaal: 2.436

KENGETALLEN BEDRIJFSVOERING

openbaar vervoer zakelijk en woon-werk in km

7.677.541[↑]

(2022: 6.495.644)

zakelijk

2023: 6.496.968 [↑]

(2022: 5.306.113)

woon-werk

2023: 1.180.573 [↓]

(2022: 1.189.531)

vliegreizen in km

3.247.440[↑]

(2022: 3.083.555)

zakelijk verkeer met privéauto's in km

2.249.187[↑]

(2022: 1.902.836)

zakelijk verkeer met bedrijfsauto's in km

657.838[↓]

(2022: 677.903)

zakelijk verkeer met bedrijfsauto's in liters

137.674[↑]

(2022: 134.266)

elektriciteit in kWh

1.710.722[↑]

(2022: 1.326.656)

stadsverwarming
(heet water in gigajoule)

1.822[↑]

(2022: 1.012)

papierverbruik in kg

4.290[↓]

(2022: 5.164)

gasverbruik kantoren in m³

91.540[↓]

(2022: 189.162)

woon-werkverkeer met privéauto's in km

1.424.662[↓]

(2022: 1.437.725)

woon-werkverkeer met bedrijfsauto's in liter

10.280[↑]

(2022: 2.915)

Hoofdstuk 3. Duurzame bedrijfsvoering

beleidskaders en werkwijzen vastgesteld, waaronder een softwareontwikkelingsproces en een dataclassificatiebeleid. Mede door deze inspanningen hebben we een uitbreiding kunnen doen op onze ISO 27001-certificering.

Ook hebben we een beveiligde en zelf geïnitieerde online projectomgeving opgezet. Binnen deze omgeving kunnen we samen met onze opdrachtgevers en samenwerkingspartners veilig samenwerken.

De gebruiker centraal

Bij het optimaliseren van onze interne bedrijfsvoering proberen we nog nadrukkelijker de gebruiker centraal te zetten. Meer en meer processen digitaliseren helpt om efficiënter en met meer plezier te werken. Onze missie is om de gebruiker te ontzorgen met veilige en betrouwbare standaardoplossingen. Met goede basisvoorzieningen willen we digitaal samenwerken met andere toppers stimuleren en innovatie faciliteren. In 2024 wordt deze visie vertaald in beleid voor de komende jaren, waarin architectuur en implementatie centraal staat.

Veiligheid

Jaarlijks monitoren we, mede in het kader van de Safety Culture Ladder, met interne audits wat goed gaat en wat beter kan. Deze audits vinden zowel op kantoor plaats als op projectlocaties bij onze opdrachtgevers. Per kwartaal wordt een rapportage opgesteld, inclusief een 'veiligheidsposter' met de belangrijkste aandachtspunten. Hiervoor is gekozen om zo ook de kracht van visuele communicatie te benutten om onze medewerkers te informeren. De rapportages vormen ook de basis voor de overleggen in het algemeen kwaliteitsteam, de sectorale kwaliteitsteams, het afdelingshoofden-directie overleg en het vestigingshoofdenoverleg.

In 2023 zijn er 265 meldingen gedaan over (bijna) ongevallen, onveilige situaties en verbetermogelijkheden (202 in 2022). Zo'n 62 % van de meldingen bestond uit verbeterpunten en andersoortige meldingen en 38 % van de meldingen had

betrekking op (bijna) ongevallen, incidenten en onveilige situaties.

Het QHSEI-managementsysteem

Begin 2023 maakten we voor onze wereldwijde organisatie de overstap naar een nieuw, geïntegreerd QHSEI-managementsysteem. Dit is een set afspraken op het gebied van kwaliteit (Quality), arbo en veiligheid (Health and Safety), milieu (Environment) en informatieveiliging (Information). Het systeem bevordert de samenwerking en bewaakt daarbij de veiligheidsrisico's, privacy-afspraken en duurzaamheidsaspecten. Dat gebeurt doordat het systeem expliciet maakt wat er van wie verwacht wordt in projecten en processen en hoe we daarover communiceren en rapporteren.

Integer en betrokken werken

Voor al onze stakeholders willen we een integere en betrokken partner zijn. Onze verantwoordelijkheden en wijze van zaken doen staan beschreven in onze bedrijfscode. Alle Witteveen+Bos'ers wereldwijd handelen in lijn met deze bedrijfscode en de afspraken die hieruit voortvloeien. We faciliteren rondom compliance onder meer trainingen, dilemmasessies en toetsing.

De bedrijfscode verbindt onze waarden en overtuigingen met de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Witteveen+Bos is ook lid van de United Nations Global Compact (UNGC). We onderschrijven nadrukkelijk de tien principes van de UNGC op het gebied van mensenrechten, arbeidsrechten, milieu en anti-corruptie.

Witteveen+Bos spant zich in voor het naleven van mensenrechten in de totale keten waarin wij actief zijn. Concreet betekent dit zorgdragen voor een veilige en eerlijke werkomgeving voor alle individuen, waarin geen ruimte is voor discriminatie. Witteveen+Bos werkt alleen met leveranciers die onze overtuiging delen over eerlijke arbeidspraktijken en dat een veilige werkomgeving een inherent onderdeel is van mensenrechten.

Sinds vorig jaar onderschrijven we actief de Modern Slavery Act. De uitgangspunten hiervan zijn opgenomen in onze bedrijfsprocessen en aanbestedings- en projectselectiecriteria. Deze commitment heeft bijgedragen aan een toegenomen bewustzijn bij het selecteren van leveranciers en samenwerkingspartners.

ESG een stap vooruit

Niet-financiële data is in toenemende mate van belang als strategische informatie voor stakeholders, waaronder opdrachtgevers en onze eigen organisatie. Het gaat om zogenaamde ESG-criteria (Environmental, Social, Governance): graadmeters voor de activiteiten van een bedrijf die gevolgen kunnen hebben voor de samenleving of het milieu.

De Europese Unie acht de rapportage van niet-financiële informatie net zo belangrijk als de traditionele financiële verslaggeving. Deze moet dan ook aan dezelfde kwaliteitsnormen gaan voldoen. Dit is het doel van de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD); de nieuwe EU-rapportagerichtlijn, waar Witteveen+Bos over boekjaar 2025 aan moet voldoen. Daarmee scherpen we onze ESG-rapportage verder aan.

Al jaren stellen we met duurzaamheidsrapportages en een vierjaarlijkse materialiteitsanalyse niet-financiële informatie beschikbaar. Hiervoor hebben we ook een SDG Impact Tool ontwikkeld. In 2023 zijn we gestart met de voorbereidingen om CSRD-compliant te kunnen rapporteren over boekjaar 2025. Hiervoor voeren we begin 2024 een dubbele materialiteitsbeoordeling uit. Dat brengt een groei van het aantal te meten onderwerpen en factoren met zich mee. Processen en systemen zullen daarom opnieuw ingeregeld moeten worden, zodat er kwalitatief goede en betrouwbare data beschikbaar komt. Hierop zullen we in 2024 onze organisatie verder inrichten.

Talenten

Arnout:

‘De sport is om te zorgen dat alles vlekkeloos werkt’

Arnout Boer is groepsleider ICT Infrastructuur bij Witteveen+Bos. Dat collega's meestal niet veel merken van het werk dat hij samen met zijn collega's verzet, vindt hij een mooi compliment. Al wil hij wel benadrukken dat betrouwbaarheid en gebruiksvriendelijkheid van systemen niet uit de lucht komt vallen.

Complex

‘Op de afdeling ICT zijn we onder andere verantwoordelijk voor de werkplekken, applicaties, het netwerk, ons eigen datacenter en onze cloudomgeving. Witteveen+Bos is een interessant bedrijf voor een IT'er. Vanwege de grootte, de vele aandachtsgebieden en de vele dwarsverbanden. Goede beveiliging wordt steeds belangrijker. Om ons eigen datacenter hebben we een grote muur gebouwd, maar met clouddiensten kan dat niet. Voordat we cloudapplicaties beschikbaar maken voor collega's, kijken we daarom zorgvuldig naar de veiligheid van zo'n dienst.’

De gebruiker ontzorgen

‘Bij een advies- en ingenieursbureau vinden een aantal kenmerkende werkzaamheden plaats, zoals digitaal ontwerpen, complexe berekingen uitvoeren en het managen van projecten. Het vraagt stuk voor stuk iets anders van het netwerk. Ik vind het een sport om samen met het team te zorgen dat de benodigde capaciteit beschikbaar is, dat alles vlekkeloos en veilig werkt. Om de gebruikers te ontzorgen zijn risico-analyse, strakke procedures en vakkennis essentieel. Een voorbeeld is het proces naar nieuwe manieren van beveiliging, zoals verbeteringen van de tweestapsverificatie. Dit testen we eerst binnen onze eigen afdeling en stemmen we ook vaak af met de ICT-klankbordgroep. Pas als het werkbaar is, rollen we het uit in de rest van het bedrijf.’

Lego voor gevorderden

‘Na vijftientig jaar werken in de ICT weet ik dat ik het meeste plezier haal uit het op orde houden van basisvoorzieningen. Soms zijn complexe vervangingen nodig, zodat de basisinfrastructuur sterk blijft. Zo hebben we het afgelopen jaar een aantal cruciale en centrale componenten in het datacenter vervangen, waaronder de systemen waar onze projecten op staan. Een soort Lego voor gevorderden. We vervangen deze componenten preventief, omdat anders het risico op verstoringen te groot wordt. Ruim honderdvijftig terabyte in totaal. De collega's hebben er vrijwel niets van gemerkt. In ons vak zijn veel van de werkzaamheden onzichtbaar. Het is daarom fijn om eens in de zoveel tijd te mogen vertellen wat we met het team van ICT allemaal doen. Tijdens ons Voorjaars-TKB (Technisch Kontakt Beraad) kreeg ik bijvoorbeeld met ons afdelingshoofd Gerrit Jan het podium om te vertellen hoe we binnen ICT omgaan met onverwachte gebeurtenissen. Een mooie ervaring.’

‘Zonder risicobeheersing kunnen we niet bestaan’

Ruben Groeneveld is bedrijfsjurist bij Witteveen+Bos. Risicobeheersing is een belangrijke taak van Ruben en zijn collega's. Zonder doorwrochte contracten is het immers onmogelijk om ingenieurswerk aan te nemen.

‘Ik ben rechten gaan studeren omdat ik strafrecht interessant en spannend vond. Mijn pijlen waren toen nog op de advocatuur gericht. Gaandeweg mijn studie en na een stage bij een advocatenkantoor, werd het me duidelijk dat de advocatuur me minder aansprak dan gedacht. Ik wilde me breder oriënteren. Toen kwam een vacature van Witteveen+Bos op mijn pad. Als bedrijfsjurist houd ik me bezig met uiteenlopende onderwerpen, zoals contractenrecht en aanbestedingsrecht. Omdat we in toenemende mate te maken krijgen met complexe wetgeving, wordt ons werk steeds uitdagender.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Ruben?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/rubengroeneveld

‘De kunst is om zo realistisch mogelijk te plannen’

Eva Pieëte is projectbeheerser bij Witteveen+Bos. Haar opdracht: projectleiders helpen om te zorgen dat een klus op tijd en binnen budget wordt geklaard. Planning, risico's, kwaliteit en financiën zijn daarbij belangrijke pijlers.

‘Ik begon mijn loopbaan in de verzekeringswereld en belandde daarna bij Nefit Bosch. Zo kwam ik erachter dat ik werken in de techniek leuk vind. Inmiddels werk ik bij Witteveen+Bos, waar ik kan bijdragen aan uiteenlopende en tastbare projecten. De ene keer werk ik mee aan een dijkversterking, de andere keer aan een tunnel of brug. Om meer binding te krijgen met het werk van mijn technische collega's heb ik recent een opleiding civiele techniek en praktijk gedaan. Niet omdat ik technische ambities heb, wel omdat ik me dan makkelijker kan verplaatsen in het werk van mijn collega's. Het geeft me vertrouwen in de gesprekken die ik voer om informatie op te halen.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Eva?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/evapieete

‘In de slag om talenten kan ik mijn ei als marketeer helemaal kwijt’

In 2023 is Jocelyn Paul begonnen als online marketeer bij Witteveen+Bos. Een deel van haar werkzaamheden is gericht op het positioneren van Witteveen+Bos als aantrekkelijke werkgever. Opzetten van gerichte campagnes en de nieuwe website helpen daarbij.

‘Ik werkte hiervoor bij woonwinkel Eijerkamp, waar ik de e-commerce en online campagnes verzorgde. Daar was ik gewend om heel datagedreven te werken. Iedere week maakte ik analyses en vervolgens pasten we inhoud en strategie aan op basis van de cijfers. Die manier van analyseren heb ik meegenomen naar Witteveen+Bos. Collega’s worden heel enthousiast van de inzichten vanuit de data. Deze data gebruiken we bijvoorbeeld bij het inrichten van campagnes bij het zoeken naar nieuwe collega’s. In de slag om talenten, maar ook bij de promotie van een cursus of expertise, kan ik mijn ei als marketeer helemaal kwijt.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Jocelyn?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/jocelynpaul

‘Heb je een idee? Go for it! Dat past bij mij’

Het persoonlijke motto van projectleider Willemijn van Norel voor 2024 is: ‘3, 2, 1, go for it!’ Gelukkig geeft het ondernemerschap bij Witteveen+Bos haar de ruimte om helemaal los te gaan. Willemijn heeft recentelijk een interne transfer gemaakt.

‘Na mijn hbo-opleiding heb ik hier twee jaar met veel plezier gewerkt als projectmedewerker Huisvesting en faciliteiten. Maar ik heb altijd een master willen doen en dacht: als ik dat nog steeds wil, moet het nu gebeuren. De keuze viel op International Business op de Universiteit van Maastricht met de specialisatie in verandermanagement (Management, Change and Consultancy). Deze keuze kwam voort uit mijn eerste periode bij Witteveen+Bos. We werken hier met zoveel verschillende mensen samen. Goed communiceren klinkt eenvoudig, maar is het allermoeilijkste dat er is. Verdiepen in de theorie van patronen, groepsdynamieken, behoeften en tactieken rondom verandermanagement leek me een goede start!’

Benieuwd naar het hele verhaal van Willemijn?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/willemijnvannorel

De uitdaging op de Waddenzee

Het is het enige Nederlandse natuurgebied op de Unesco Werelderfgoedlijst: de Waddenzee. In dit even unieke als prachtige natuurgebied komen vele functies, stakeholders en complexe maatschappelijke vraagstukken samen. In één gebied speelt het krachtenveld rond behoud van ecologische waarden en biodiversiteit, het mogelijk maken van de energietransitie, het in stand houden van de bereikbaarheid van de eilanden en het waarborgen van droge voeten voor de bewoners.

In onze projecten in en rondom het Waddenzeegebied proberen we een goede balans te vinden tussen wat er nodig is voor nu en wat verstandig is met het oog op de toekomst.

Ons perspectief is gericht op het voorzien in de behoeften van de huidige generatie, zoals de energievoorziening, hoogwaterveiligheid, sociaal-economische ontwikkeling en bereikbaarheid, zonder de dat ten koste te laten gaan van toekomstige generaties of de toekomstbestendigheid van het gebied.

Dit doen we door buiten de gebaande paden te denken, studies uit te voeren en kennis en kunde te bundelen door samen te werken. In 2023 werkten we met verschillende opdrachtgevers aan uiteenlopende vraagstukken in en rond de Waddenzee.

Vaarroute Ameland - laveren tussen verschillende belangen

Voor Amelanders is het de levensader: de veerboot van en naar het vasteland. Al jaren wordt de vaargeul waar de veerboten tussen Holwert en Nes gebruik van maken, intensief gebaggerd. Dit is een gevolg van de morfologische omstandigheden: de Waddenzee langs de Friese kust verlandt. Door de groei van kwelders en wadplaten worden geulen smaller en ondieper en trekken zich terug. De route die gevaren wordt, is in de afgelopen decennia langer en bochtiger geworden en schepen kunnen elkaar soms moeilijk passeren. De baggerwerkzaamheden, waar Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor is, leiden tot negatieve effecten op de natuur van werelderfgoed Waddenzee. Ook zorgen ze voor relatief hoge beheer- en onderhoudskosten. Rijkswaterstaat werkt daarom aan een betrouwbare en duurzame oplossing voor de lange termijn. Omgevingsmanager Sanne Ruiter: 'Dit is een bijzonder project, omdat we te maken hebben met twee omgevingen: een eiland en de vaste wal. De belangen zijn soms verschillend. Het projectteam heeft dan ook veel energie gestoken in het betrekken van beide omgevingen'.

[Lees meer](#)

Witteveen+Bos stapt in bij succesvol zeegrasproject

Al jaren wordt hard gewerkt om het zeegras in de Waddenzee verder te herstellen. Daarmee zijn al spectaculaire resultaten geboekt: nabij eiland Griend is het aantal plantjes gegroeid van 200.000 naar meer dan een miljoen. Samen met de Rijksuniversiteit Groningen, The Fieldwork Company en Altenburg & Wymenga gaat Witteveen+Bos zich nu ook inzetten voor de opschaling van het zeegrasherstel. Een vijfjarig onderzoeks- en uitvoeringsproject in opdracht van Rijkswaterstaat richt zich op continueren van het huidige succes in de Waddenzee én terugbrengen van zeegras in de Grevelingen en het Veerse Meer.

In het verleden waren de zeegrasvelden in de Waddenzee en de Zuidwestelijke Delta duizenden hectaren groot. Ze vervulden een fundamentele rol voor de natuur en stimuleerden ook de economie. Door de aanleg van waterwerken, opkomst van wierziekten en verslechterende waterkwaliteit is zeegras in de meeste Nederlandse wateren verdwenen.

[Lees meer](#)

Milieueffectonderzoek PAWOZ

Het Programma Aansluiting Wind op Zee (PAWOZ) onderzoekt routes voor de aansluitingen van de windparken in de Noordzee naar Eemshaven. De opgewekte groene stroom is cruciaal om te kunnen voldoen aan het Klimaatakkoord. De route van de aansluiting loopt echter over de Waddenzee en op land, onder meer over hoogwaardige landbouwgrond. Witteveen+Bos werkt met Royal HaskoningDHV aan een milieueffectrapport en een integrale effectanalyse van de voor- en nadelen van de verschillende transportroutes.

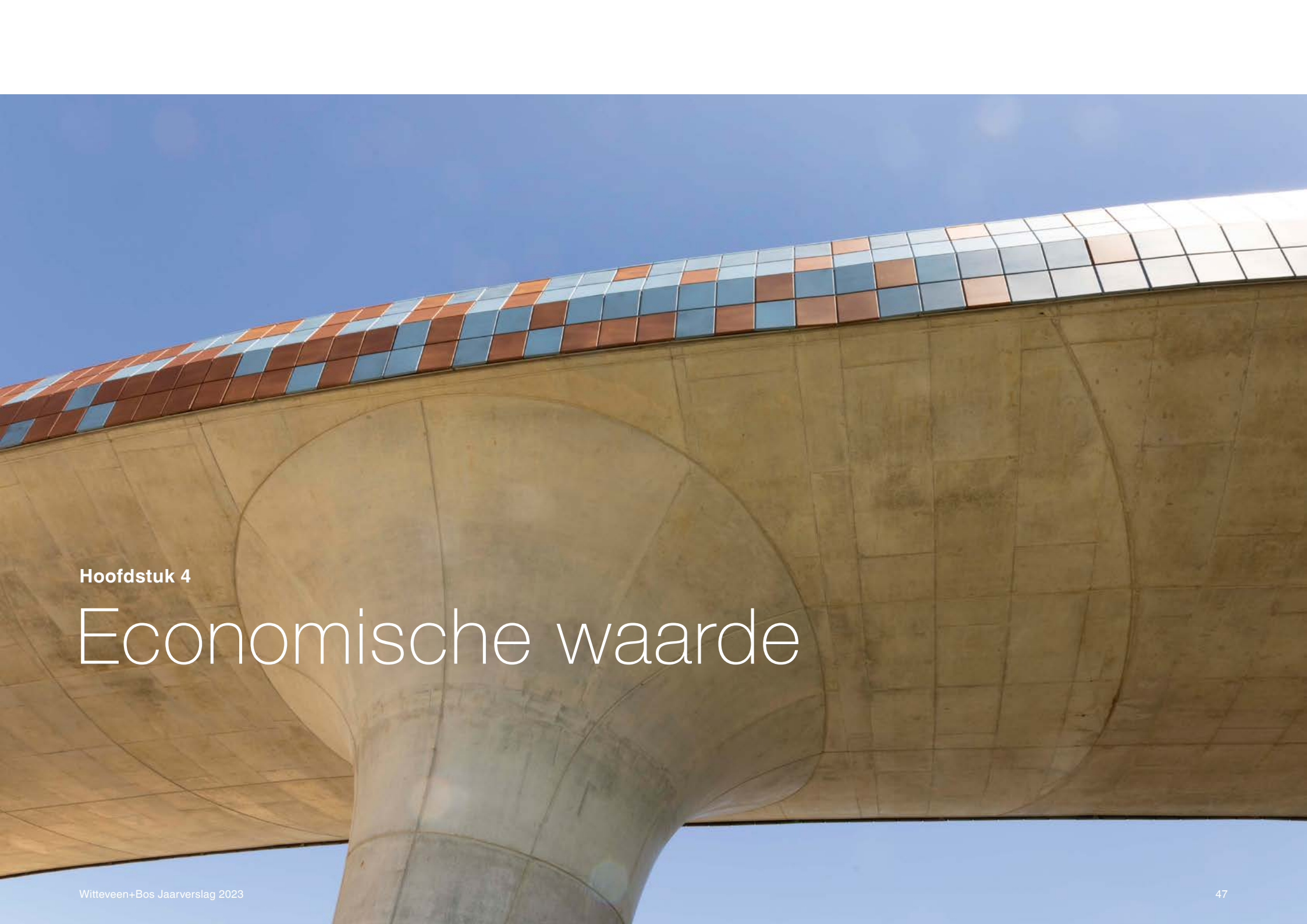
PAWOZ spitst zich in eerste instantie toe op de beschikbare routes voor distributie van stroom vanuit twee windparken boven de Waddeneilanden. Op termijn komen echter meer windparken in de Noordzee. Daarom wordt ook gekeken of routes voor de toekomst mogelijkheden bieden voor stroomkabels en/of waterstofleidingen vanaf nieuwe windparken. De routes lopen van (toekomstige) windparken op de Noordzee, door het Waddengebied, via de Waddenkust, over het vasteland naar het landelijke hoogspanningsnet bij de Eemshaven en naar het Waterstofnetwerk Nederland.

Marien ecooloog Just van der Endt over onze aanpak: **‘Zonder onherstelbare natuurschade de energietransitie op gang houden, dat is de kunst’**

‘Om los te komen van energieproductie uit kolen en gas, zijn windparken op zee voor nu een van de best beschikbare technische oplossingen. Doorlopend leren in en van projecten wat betreft bescherming van de ecologie is essentieel om te borgen dat zowel de energietransitie als de natuurtransitie op zee succesvol zijn. Daarom integreren we natuurinclusief ontwerpen en mitigatiemaatregelen in onze plannen en ontwerpen. Vervolgens gaan we het veld in om te meten of de stimulerende en beschermende maatregelen voor vissen, vogels en andere natuur ook in de praktijk werken. Als marien ecooloog beweeg ik me veelal op het raakvlak van kennisontwikkeling en implementatie. Hierbij ontwikkel en ontwerp ik bijvoorbeeld natuurinclusieve steenbestorting rond de fundering van windturbines. Ook draag ik bij aan onderzoek en milieu-effectreportages over gevolgen van wind op zee. Binnen het project KOBINE, Kosten en Biodiversiteit Natuurinclusieve Energie, onderzoeken we verschillende typen rifstructuren. Hierbij brengen we in kaart

wat de ecologische meerwaarde en de kosten van deze typen riffs zijn binnen windparken. Zo bepalen we welke een gunstig kostenniveau hebben, waardoor schaalbaarheid mogelijk wordt. In breed perspectief is het belangrijk om als ingenieursbureaus, universiteiten, kennisinstututen en andere instanties samen te werken, zodat we door innovatie in de impactreductie de opschaling van wind op zee bij kunnen houden. Dit lukt alleen als we kennis delen en krachten bundelen.’

Hoofdstuk 4

Economische waarde

Financiële basis

Witteveen+Bos streeft naar het behalen van gezonde financiële resultaten. Deze zijn cruciaal om te investeren in innovatie, digitalisering, verduurzaming van onze bedrijfsvoering en in de ontwikkeling van onze mensen. Een gezonde financiële basis is ook een randvoorwaarde om onze eigendomsstructuur te continueren en om ook op de lange termijn waarde te creëren voor onze stakeholders.

totale omzet
in duizenden euro's

176.970[↑]
(2022: 165.620)

eigen omzet
in duizenden euro's

154.503[↑]
(2022: 139.251)

nettoresultaat
in duizenden euro's

18.255[↑]
(2022: 13.391)

Gezonde resultaten

Het jaar 2023 begon in relatieve onzekerheid vanwege de wereldwijd verslechterde marktomstandigheden. Loon- en energiekosten stegen, wat bijdroeg aan een hoge inflatie en ook de krapte op de arbeidsmarkt nam verder toe. Onze uitdaging was om betrouwbaar en stabiel te blijven presteren in een wereld die onvoorspelbaar en veeleisend is. Ondanks de wereldwijde onzekerheden is 2023 in financieel opzicht een goed jaar geweest voor Witteveen+Bos. De totale omzet over 2023 bedraagt 177 miljoen euro, waarvan 154,5 miljoen euro eigen omzet is. Het nettoresultaat in 2023 bedraagt 18,3 miljoen euro, waarmee de nettowinstmarge ten opzichte van de totale omzet uitkomt op 10,3 %. Over 2022 bedroeg dit nog 8,1 %.

In 2023 is actief gestuurd op een hogere declarabiliteit. Een verhoogde aandacht voor projectmanagement, een bewustere focus op projectenwerk en een beperktere groei hebben bijgedragen aan een verhoging van de

winstgevendheid. Het aantrekken van bestaande markten en ons vermogen om snel te reageren op marktbevingingen, bracht ons goede jaarcijfers. Een uitgebreide financiële toelichting is te vinden in het verslag van de directie.

Vooruitblik 2024

In 2024 konden we sterk van start gaan door de behaalde resultaten over het jaar 2023. In een onverminderd uitdagende omgeving met voortdurend veranderende omstandigheden houden we in 2024 de ingezette strategische koers vast. We blijven ons richten op het behoud van economische waarde op lange termijn, door adaptief te blijven met behoud van productiviteit en kostenbeheersing. De verwachting is dat de omzet zal stijgen als gevolg van een verdere groei van de organisatie. We streven ernaar om ons gereduceerde werkkapitaal structureel laag te houden. Ook werken we aan een treasury programma met als doel dat de winst- en kasstroom in de diverse entiteiten wereldwijd met elkaar in overeenstemming blijven.

Geconsolideerde balans (vóór resultaatbestemming)

	31 december 2023		31 december 2022	
ACTIVA				
immateriële vaste activa		526		320
materiële vaste activa		16.723		17.457
financiële vaste activa	+	389	+	467
Vaste activa		17.638		18.244
onderhanden projecten		27.040		27.386
vorderingen		31.159		26.343
liquide middelen	+	25.263	+	17.163
Vlottende activa	+	83.462	+	70.892
TOTAAL ACTIVA		101.100		89.136
PASSIVA				
Groepsvermogen		45.172		39.288
Voorzieningen		5.367		6.907
Langlopende schulden		1.142		3.068
onderhanden projecten		10.233		6.844
overige kortlopende schulden	+	39.186	+	33.029
Vlottende passiva	+	49.419	+	39.873
TOTAAL PASSIVA		101.100		89.136

(bedragen in duizenden euro's)

Instructie voor de lezer

De samengevatte jaarrekening is een verkorte versie van de geconsolideerde jaarrekening 2023 van Witteveen+Bos N.V. Deze samengevatte jaarrekening bevat niet alle informatie die in de volledige jaarrekening wordt verstrekt en dient te worden gelezen in samenhang met de volledige jaarrekening, waaronder de daarin opgenomen waarderingsgrondslagen en toelichting op de onderscheiden posten. De jaarrekening 2023 van Witteveen+Bos N.V. is te verkrijgen bij de vennootschap.

Uitgangspunten bij de opstelling van de geconsolideerde balans, winst- en verliesrekening en andere financiële overzichten

De geconsolideerde jaarrekening van Witteveen+Bos N.V., waaraan deze samengevatte jaarrekening is ontleend, is opgesteld in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek.

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

	31 december 2023		31 december 2022	
Bedrijfsopbrengsten		176.970		165.620
kosten uitbesteed werk		22.467		26.369
salarissen		80.669		73.400
sociale lasten en pensioenlasten		20.748		19.207
afschrijvingen		2.757		3.053
overige bedrijfskosten	+	25.592	+	25.961
Som der bedrijfslasten	-	152.233	-	147.990
Bedrijfsresultaat		24.737		17.630
rentebaten en -lasten		-/- 390		-/- 364
koersverschillen	+	-/- 79	+	332
Financiële baten en lasten	+	-/- 469	+	-/- 32
Resultaat vóór belastingen		24.268		17.598
belastingen	-	6.013	-	4.207
Netto resultaat		18.255		13.391

(bedragen in duizenden euro's)

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

	31 december 2023		31 december 2022	
Bedrijfsresultaat		24.737		17.630
niet-geldelijke posten		995		5.247
verandering in werkkapitaal		695		-/- 4.194
betaalde interest en winstbelasting	+	-/- 3.219	+	-/- 4.966
Som diverse mutaties	+	-/- 1.529	+	-/- 3.913
Kasstroom uit operationele activiteiten		23.208		13.717
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		-/- 2.089		-/- 2.391
Kasstroom uit financieringsactiviteiten	+	-/- 13.019	+	-/- 16.463
Mutatie geldmiddelen		8.100		-/- 5.137

(bedragen in duizenden euro's)

Verklaring van de onafhankelijke accountant

Aan de Raad van Commissarissen en directie van Witteveen+Bos N.V.

Ons oordeel

De samengevatte jaarrekening 2023 (hierna 'de samengevatte jaarrekening') van Witteveen+Bos N.V. te Deventer is ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening 2023 van Witteveen+Bos N.V.

Naar ons oordeel is de bijgesloten samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening 2023 van Witteveen+Bos N.V. op basis van de grondslagen zoals beschreven in de toelichting.

De samengevatte jaarrekening bestaan uit:

1. De geconsolideerde balans per 31 december 2023.
2. De geconsolideerde winst-en-verliesrekening over 2023.
3. Het geconsolideerd kasstroomoverzicht 2023.

Samengevatte jaarrekening

De samengevatte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van Titel 9 Boek 2 BW. Het kennisnemen van de samengevatte jaarrekening en onze verklaring daarbij kan derhalve niet in de plaats treden van het kennisnemen van de gecontroleerde jaarrekening van Witteveen+Bos N.V. en onze controleverklaring daarbij gedateerd op 18 maart 2024.

De gecontroleerde jaarrekening en onze controleverklaring daarbij

Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij de gecontroleerde jaarrekening 2023 van Witteveen+Bos N.V. in onze controleverklaring van 18 maart 2024.

Verantwoordelijkheden van de directie en de raad van commissarissen voor de samengevatte jaarcijfers

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de samengevatte jaarcijfers op basis van de grondslagen zoals beschreven in de toelichting. De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel of de samengevatte jaarcijfers in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent is met de gecontroleerde jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 810 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Utrecht, 18 maart 2024

Deloitte Accountants B.V.
drs. S. Bakker RA

Financiële gezondheid

Door de verbeterde liquiditeitspositie hebben we in 2023 ruimte gezien om 1,5 miljoen euro extra af te lossen op onze langlopende schulden. Dit naast de reguliere aflossing van 0,4 miljoen euro. Door het hogere nettoresultaat én de afname van de langlopende schulden is per jaareinde de solvabiliteitsratio toegenomen van 44,1 % naar 44,7 %. Een toename van de kortlopende schulden en vorderingen zorgt dat de current ratio per jaareinde juist is afgenomen van 1,78 naar 1,69. De waardes van zowel de solvabiliteits- als de current ratio laten niettemin zien dat Witteveen+Bos er vanuit liquiditeitsoogpunt per jaareinde goed voor staat.

solvabiliteit
in procenten

44,7 %[↑]
(2022: 44,1 %)

bedrijfsresultaat
in duizenden euro's

24.737[↑]
(2022: 17.630)

nettowinstmarge
in procenten

10,3 %[↑]
(2022: 8,1 %)

Participatiesysteem

De aandelen van Witteveen+Bos zijn sinds 1992 in handen van haar medewerkers. Voor een gezond participatiesysteem is het belangrijk om (ook in de toekomst) voldoende aandelen beschikbaar te hebben voor nieuwe toetreders en voldoende ruimte te scheppen voor nieuwe partners.

Het participatiesysteem is om deze reden in meer dan 30 jaar fors gegroeid, waarbij het bedrijf in handen is van 754 participanten (18,5 % van het totaal aantal aandelen), 125 partners (28 %) en 42 premium- en seniorpartners (53,3 %). Dit is de situatie per 1 juli 2023. Het participatiesysteem helpt ons om onze missie te vervullen. Het stimuleert ons ondernemerschap, verhoogt de betrokkenheid en draagt bij aan de continuïteit van Witteveen+Bos.

Talenten

Martijn:

‘We zijn een productfabriek in een projectorganisatie’

Als product engineer bedenkt en maakt Martijn Nieuwenhuijse digitale tools, zoals de LoopMonitor en het Klantenportaal. Naar de passende vorm om deze producten te vermarkten was het even zoeken.

Uitvinder

‘Ik zag Willie Wortel in de Donald Duck en dacht: dat lijkt me nou een coole baan. Toen een familievriend Industrieel Ontwerpen ging doen aan de TU Delft, wist ik ook wat ik wilde studeren. Vijf jaar was ik toen. Uiteindelijk heb ik de master Strategic Product Design gedaan, die gaat over de strategie achter producten. Hoe zet je iets in de markt? Is er vraag? Mijn bestuursjaar bij de studievereniging was in dat opzicht ook zeer leerzaam. Ik ben geen Willie Wortel, want ik knutsel niet in een schuurtje. Maar het is een feit dat ik nieuwe dingen bedenk en ontwerp, digitale producten om precies te zijn.’

Product versus project

‘Mijn afstudeerproject bij Witteveen+Bos ging over het verschil tussen producten en projecten. Witteveen+Bos is een echte projectorganisatie. Hoe zorg je dat in zo’n omgeving producten rendabel worden? De oplossing bleek om een eigen PMC te beginnen die puur gericht is op het vermarkten van digitale producten. Dat zaadje was overigens al geplant, ik heb het onderzoeksbewijs geleverd. We zijn inmiddels een productfabriek in een grote projectorganisatie. We hebben zowel interne als externe klanten. Hoewel het voor opdrachtgevers van Witteveen+Bos nog wennen is dat we ook producten bedenken en maken.’

Offertetool

‘Bij de ontwikkeling van digitale producten werken we nauw samen met onze collega’s. We bedenken immers oplossingen voor hun problemen. Een voorbeeld is het Klantenportaal; een online omgeving waarin opdrachtgevers van Witteveen+Bos de voortgang van projecten kunnen zien. Door veel te praten, proberen we erachter te komen waaraan zo’n portaal moet voldoen. Zodra het product in de steigers staat, zoek ik een aantal enthousiaste launching customers. Zij kunnen het product via mond-tot-mondreclame verspreiden in de organisatie en bij opdrachtgevers. De meeste collega’s weten inmiddels wie we zijn. Nu is het zaak dat we laten zien wat we kunnen. Momenteel denk ik na over een tool om het offerteproces te vergemakkelijken. Het doel is om tachtig procent van een offerte in vijftien minuten klaar te hebben. Dat zou een hoop tijd schelen.’

‘Mijn ideaal is een gezonde en duurzame leefomgeving voor iedereen’

Filiz Kesmer is adviseur milieueffectrapportages bij Witteveen+Bos. Ze gelooft in de interdisciplinaire aanpak en is gemotiveerd om de filosofie van wijlen Diederik Bel door te zetten.

‘Sinds mijn jeugd ben ik gewend om roadtrips te maken, naar onder andere Turkije om mijn grootouders te bezoeken. Tijdens die lange reis doorkruisten we veel landen. Ik heb het altijd fascinerend gevonden hoe mensen met verschillende achtergronden en levensfasen samenleven. Hoe dat in het ene land beter gaat dan in het andere. Ik geloof erin dat gelijke toegang tot objectieve data helpt bij het overbruggen van kloven in de maatschappij. Daarom hecht ik waarde aan feiten en onderbouwingen. Ik vind dat je navolgbaar moet zijn, aan waarheidsvinding moet doen; want alleen dan kun je een inhoudelijk gesprek met elkaar voeren en creëer je een gelijk speelveld.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Filiz?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/filizkesmer

‘De uitdaging is om te begrijpen hoe bruggen ooit zijn bedacht’

Als constructeur houdt Maarten van der Wateren zich bezig met de vervanging en renovatie van kunstwerken. Bestaande bruggen om precies te zijn, want dat is echt puzzelen.

‘Tijdens mijn stage heb ik me verdiept in vermoeiingsberekeningen, na mijn afstuderen ben ik daarmee verder gegaan. Nederland heeft veel oude bruggen en andere infrastructuur die onderhoud behoeft. Staal gaat roesten, beton kan scheuren en klinknagels kunnen losschieten. Aan de hand van areaalstudies en inspecties ter plekke toetsen we voor Rijkswaterstaat de veiligheid van bruggen. Soms is dat een hele uitdaging, want sommige kunstwerken stammen nog van voor de oorlog. De kunst is altijd om te begrijpen hoe de bruggen ooit bedacht zijn. Aan de hand van een rekenmodel bepalen we vervolgens wat er moet gebeuren. Honderd-en-één factoren hebben invloed op het uiteindelijke besluit.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Maarten?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/maartenvanderwateren

‘Keuzes durven maken hoort bij snelle verandering’

Marc Schot is adviseur duurzame energie en infrastructuur. Om de energietransitie te laten slagen wil hij meters maken. Om het hoofd fris te houden werkt hij op vrijdagen aan de meest duurzame bierbrouwerij van Nederland.

‘Ik heb de master energiesysteemoptimalisatie gedaan en daarna vijf jaar bij Liander gewerkt voordat ik bij Witteveen+Bos aan de slag ging. Het was een goede plek om meer te leren over het elektriciteitsnet. Transportschaarste is op dit moment een grote uitdaging; het net zit vol. Na een leerzame tijd ontstond bij mij de behoefte om op een plek te werken waar ik kan bijdragen aan oplossingen. Zo ben ik bij Witteveen+Bos beland. Als adviseur duurzame energie en infrastructuur vorm ik een brug tussen mijn meer technische collega's en onze opdrachtgever. Soms heb ik het gevoel dat ik in een soort grote bibliotheek werk en kan putten uit een oneindige bron van diepgaande kennis. Op deze plek kan ik écht een bijdrage leveren aan de energietransitie.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Marc?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/marcschot

‘De natuur temmen gaat niet, we werken ermee samen’

Martine Slob is ontwerper van integrale inrichtingsvraagstukken op het gebied van waterbeheer. In 2019 studeerde ze af bij Witteveen+Bos met een ontwerp voor een beekverlegging, sindsdien is ze werkzaam binnen de PMC Watermanagement. De laatste tijd vervult Martine steeds vaker de rol van projectleider.

‘Ik groeide op in een boerderij in de Krimpenerwaard; een waterrijk gebied waar ik veel kanode. Op mijn vijftiende werd de watergang naast ons huis verruimd. Dit wekte mijn interesse en niet lang daarna kreeg ik een baan bij het waterschap als jeugdbestuurder. Zo ontdekte ik de wereld die schuilgaat achter al die watergangen en de diversiteit van watersystemen in Nederland. In het westen is er een gestuurd polderlandschap, terwijl beken in bosrijke, oostelijke gebieden meer de ruimte krijgen en uit hun oevers mogen treden. Uiteindelijk ben ik watermanagement gaan studeren aan de Hogeschool Rotterdam. Ik bleek het technische aspect en de diversiteit van watermanagement in verschillende gebieden het leukst te vinden. Daarom belandde ik bij Witteveen+Bos.’

Benieuwd naar het hele verhaal van Martine?

Lees het op www.witteveenbos.com/talenten/martineslob